

Lietuvos edukologijos universitetas

Socialinių mokslų fakultetas

Ekonomikos katedra

LINOS GIRČYTĖS

**EKONOMINIO UGDYMO SKLAIDA LIETUVOS BENDROJO  
LAVINIMO MOKYKLOJE: PROBLEMAS IR  
PERSPEKTYVOS**

Magistro baigiamasis darbas

studijų programa *Švietimo įstaigų vadyba ir administravimas*

Vadovas doc. dr. Kęstutis Balys Paulavičius

.....

*(parašas)*

Recenzentas (-ės).....

.....

*(parašas)*

Vilnius, 2013

Magistro baigiamojo darbo aprašas

**LINOS GIRČYTĖS**

**EKONOMINIO UGDYMO SKLAIDA LIETUVOS BENDROJO  
LAVINIMO MOKYKLOJE: PROBLEMAS IR  
PERSPEKTYVOS**

**Economic education dissemination in Lithuanian general education school: problems and prospects**

Patvirtinu, kad MBD parašytas savarankiškai, nepažeidžiant autorinių teisių, visas MBD ar jo dalis nebuvo panaudota kitose aukštosiose mokyklose

.....  
(MBD autoriaus(-ės) parašas)

Sutinku, kad MBD būtų naudojamas neatlygintinai 5 metų Lietuvos edukologijos universiteto Socialinių mokslų fakulteto Ekonomikos katedros studijų procese

.....  
(MBD autoriaus(-ės) parašas)

MBD vadovas doc. dr. K. B. Paulavičius.....

MBD ginti.....

(įrašyti - siūlau/ nesiūlau ginti)

.....  
(MBD vadovo(-ės) parašas, data)

MBD ginti.....

(įrašyti - siūlau/ nesiūlau ginti)

.....  
(MBD recenzento(-ės) parašas, data)

MBD įregistruotas .....

(katedros pavadinimas)

.....  
(katedros reikalų tvarkytojos parašas, data)

## TURINYS

ĮVADAS.....	4
1. EKONOMINIO UGDYMO TEORINIAI ASPEKTAI .....	8
1.1 Ekonominio ugdymo samprata.....	8
1.2 Ekonominio ugdymo tikslai ir uždaviniai .....	10
1.3 Ekonominis ugdymas ir asmenybės socializacija .....	14
2. EKONOMINIO UGDYMO PROBLEMOS BENDROJO LAVINIMO MOKYKLOJE.....	19
2.1 Ekonominio ugdymo programos ir metodai.....	19
2.2 Ekonominio ugdymo technika ir technologija, jų taikymas pamokose.....	23
2.3 Ekonominio ugdymo motyvavimas .....	24
3. EKONOMINIO UGDYMO SKLAIDOS BENDROJO LAVINIMO MOKYKLOJE TYRIMAS .....	27
3.1 Tyrimo organizavimas ir tikslai .....	27
3.2 Tyrimo metodai .....	27
3.3 Tyrimo duomenų analizė.....	28
3.4 Tyrimo išvados.....	37
IŠVADOS .....	38
REKOMENDACIJOS.....	40
LITERATŪRA.....	41
SANTRAUKA .....	45
SUMMARY .....	47
PRIEDAI .....	49

## IVADAS

### *Darbo aktualumas*

Gyvename pasaulyje, kuris sparčiai keičiasi. Dabar mokykloje besimokantys mokiniai, rytoj jau turės dirbti darbo pasaulyje, kuriame technologijos ir ekonominė aplinka verčia mokytis ekonominio mokslo, verslumo bei ugdyti socialinius įgūdžius. Šiuo metu yra ypač aktualu skatinti jaunimą suprasti ekonominio ugdymo svarbą, nes ekonominės žinios tampa vis svarbesnės sprendžiant socialines ir ekonomines visuomenės raidos problemas. Lietuvai 1990 metais kovo 11-ąją atkūrus nepriklausomybę teko nueiti sudėtingą persitvarkymo kelią iš planinio ūkio į rinkos ekonomiką. Įvykdytos reformos daugelyje gyvenimo sričių Lietuvai suteikė galimybių pačiai spręsti savo problemas ir keisti savo teisinius pamatus, būtinus pereinamajam laikotarpiui, kurie padėjo rinkai įsigyvuoti. Pereinamasis laikotarpis pareikalavo nemažai ekonominių žinių, kurios būtinos integruojant asmenybę į socializaciją.

Ekonomikos mokslas ir jos teorija, kaip ir visi kiti mokslai, atsirado ne iš karto. Ji susiformavo kartu su visuomene, ekonominių santykių istorine raida. Naujai atsirandanti ekonominė teorija vis toliau plėtojo ekonomines idėjas, kurias iškelė ekonomikos mokslo pradininkai.

Švietimo ir mokslo ministerija ėmėsi Lietuvos švietimo sistemos (Žr. Priedas Nr. 3) reorganizavimo. Paneigiant ir keičiant buvusią sovietinę švietimo sąrangą – struktūras, formas, turinį, metodus, vertybines orientacijas - naują valstybės švietimo sistemą kurti ir įgyvendinti teko laipsniškai. Keletas reformų lėmusių veiksnių, tai - būtinybė kurti švietimą kaip lanksčią, gebančią atsinaujinti šalies visuomenės ir pasaulio raidos poreikius atsiliepančią sistemą; plėtoti valstybės ekonomikos perspektyvas.<sup>1</sup> Taip pat buvo pertvarkomas ugdymo turinys, kuriame buvo numatyti ekonominio ugdymo klausimai. Juose pabrėžiama, jog būtina mokinius supažindinti su ekonominės rinkos pagrindais, kad jie orientuotųsi pasirinkdami specialybę ir įsivaizduotų, kaip veikia įmonės, bankai bei viešasis sektorius. Ekonominio ugdymo integravimo pradžia yra padaryta, bet toliau reikia gerinti, tobulinti, pritaikant įvairias švietimo, mokymo ir praktinio lavinimo ugdymo formas.

Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklų pertvarką paskatino noras pagerinti ugdymo kokybę ir siekis padidinti bendrojo lavinimo prieinamumą. Mokiniais, kurie įgyja pradinį išsilavinimą, yra suteikiamas pagrindinis ugdymas, kuris apima šešerius metus. Pagrindinis

---

<sup>1</sup> LR švietimo ir mokslo ministerija „Nacionalinis švietimo plėtotės raportas“, Vilnius, 2002, p. 1

ugdymas yra labai svarbus, nes padeda mūsų šalies piliečių socialinio raštingumo pagrindus ir įgyvendina Lietuvos Respublikos švietimo įstatymu numatytą privalomąjį mokymąsi (iki 16-os metų).

Šiai dienai bendrojo lavinimo mokyklų grupę dar kai kur sudaro pradinė mokykla, pagrindinė mokykla, vidurinė mokykla. Pagrindinio ugdymo programą sudaro dvi dalys: 5–8 klasės (pirmoji dalis) ir 9–10 (antroji dalis). Tačiau priimtas naujos redakcijos įstatymas, kuriame įteisinami dar du tipai: progimnazija ir gimnazija. Gimnazijos tipas šiandien skiriamas nuo vidurinės mokyklos tipo, o progimnazijos tipui būtų priskiriamos mokyklos, vykdančios pagrindinio ugdymo programos pirmąją dalį ar pagrindinio ugdymo programos pirmąją dalį ir pradinio ugdymo programą. Progimnazijos ir gimnazijos tipų įvedimas leis laipsniškai išspręsti 9–10 klasių „persiklojimą“ miesto mokyklose ir lengviau restruktūrizuoti vidurines mokyklas. Vidurinės mokyklos tipo nutarta atsisakyti nuo 2015 m. rugsėjo 1 d. ir nuo tada bendrojo lavinimo mokyklų tipai būtų šie: pradinė mokykla, progimnazija, pagrindinė mokykla ir gimnazija.

Šiame darbe aprašoma apie pagrindinį ir vidurinį mokyklos tipus, apie integruotą ir privalomą ekonominį ugdymą pagrindinėje mokykloje bei laisvai pasirenkamą ekonominį ugdymą vidurinėje mokykloje.

Tiriant ekonominio ugdymo sklaidą Lietuvos bendrojo lavinimo mokykloje buvo išanalizuota lietuvių autorių A. Bendoriaus, P. Čepėno, J. Girniaus, V. Maciūno, V. Makutėno, D. Makutėnienės, R. Adamonienės, S. Daukilo, B. Krikščiūno, I. Maknienės, A. Palujanskienės, J. Čičinsko, N. Klebanskajos, L. Jovaišos, B. Bitino, R. Tidikio, G. Kvieskienės, R. Laužacko ir kt., literatūra. Taip pat kitų šalių autorių D. H. Montross, T.E. Kane, R.J. Ginn literatūra.<sup>2</sup>

Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklose ekonomikos mokslo pradmenys mokinių ir tėvų pageidavimu buvo dėstomi popamokinėje veikloje įvairaus amžiaus grupėms, nors ir nebuvo patvirtintų programų bei standartų. Tačiau vis didėjant mokinių, norinčių mokytis ekonomikos, skaičiui, nuo 2002 - 2003 m. Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklose įvedamas privalomas

---

<sup>2</sup> Bendorius V., Čepėnas P., Girnius J., Maciūnas V. *Lietuvių enciklopedija*, 1955/ Makutėnas V., Makutėnienė D. *Ekonomika. 9-10 klasei*. Vadovėlis, Kaunas: Šviesa, 2008/ Adamonienė R., Daukila S., Krikščiūnas B., Maknienė I., Palujanskienė A. *Profesinio ugdymo pagrindai*, Vilnius, 2001/ Čičinskas J., Klebanskaja N. *Ekonomika ir verslas*. Vadovėlis, 2003/ L. Jovaiša L. *Profesinio konsultavimo psichologija*. Vilnius: Agora, 1999/ Montross D.H., Kane T.E., Ginn R.J. *Career coaching your kids*, 1997/ Bitinas B. *Ugdymo filosofija*. Vadovėlis, Vilnius, 2000/ Tidikis R. *Socialinių mokslų tyrimų metodologija*. Lietuvos Teisės universitetas, Vilnius: Aušra, 2003/ Kvieskienė G. *Socializacija ir vaiko gerovė*, Vilnius: UAB „Baltijos kopija“, 2003/ Laužackas R. *Profesinio ugdymo turinio reforma: didaktiniai bruožai*, Kaunas

ekonomikos mokymas 9 - 10 klasėse. Tai byloja „Visuotinio ekonominio raštingumo ugdymo vidurinėje bendrojo lavinimo mokykloje strategijos gairės“. Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministerija 2004 metais birželio mėn. patvirtino Ekonominio raštingumo ir verslumo ugdymo strategiją, kuri nuo ankstesnės strategijos skiriasi ne tik pavadinimu, bet ir turiniu, kuris papildytas verslumo ugdymu.<sup>3</sup>

Tai paskatino nuodugniau pasidomėti ekonominiu ugdymu mokykloje. Kokie taikomi metodai, technologijos ir ar užtenka ekonomikos pamokų skaičiaus, norint paruošti pilietį gyvenimui pabaigus mokyklą. Šiame darbe buvo svarbu formuoti naują požiūrį į ekonomiką ir supratimą, kad ji yra neatsiejama gyvenimo dalis.

Darbas susideda iš trijų pagrindinių dalių: EKONOMINIO UGDYMO TEORINIAI ASPEKTAI, EKONOMINIO UGDYMO PROBLEMOS BENDROJO LAVINIMO MOKYKLOJE ir EKONOMINIO UGDYMO SKLAIDOS BENDROJO LAVINIMO MOKYKLOJE TYRIMAS.

### ***Darbo tikslas***

Išanalizuoti ekonominio ugdymo sklaidą Lietuvos bendrojo lavinimo mokykloje, jos problemas ir perspektyvas.

### ***Darbo uždaviniai:***

1. Išanalizuoti mokyklų diegiamas teorines ir praktines ekonominio ir verslumo ugdymo prielaidas (aspektus).
2. Ištirti ekonominio ugdymo problemas bendrojo lavinimo mokyklose.
3. Atlikti ekonominio ugdymo bendrojo lavinimo mokykloje tyrimą.
4. Apibendrinti tyrimo rezultatus ir pateikti išvadas bei pasiūlymus.

### ***Darbo hipotezė***

Ugdant mokinių ekonominį mąstymą, būtina toliau gerinti ekonominio švietimo, mokymo ir praktinio lavinimo būdus ir metodus.

---

<sup>3</sup> *Ekonominio ugdymo raštingumo ir verslumo strategija* Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2004-06-02 įsakymu Nr. ISAK-835

***Tyrimo objektas***

Ekonominis ugdymas Lietuvos bendrojo lavinimo mokykloje.

***Tyrimo metodai:***

1. Mokslinės literatūros ir dokumentų analizė.
2. Anketinė apklausa.
3. Statistinių duomenų rinkimas, grupavimas ir analizavimas.

# 1. EKONOMINIO UGDYMO TEORINIAI ASPEKTAI

## 1.1 Ekonominio ugdymo samprata

Žmogus, gyvendamas visuomenėje, kasdien susiduria su ekonominiais santykiais. Kiekvienas iš mūsų svarstome ką veiksime baigę vidurinę mokyklą, kokį darbą dirbsime, koks bus mūsų atlyginimas ir ar jo užteks mūsų reikmėms patenkinti, būstui išlaikyti ir aptarnavimo išlaidoms, maistui, drabužiams, transportui, laisvalaikiui, mašinai, televizoriui, ir kt.? Kodėl už jūsų darbą mokama tiek arba tiek? Kodėl brangsta arba pinga prekės ir paslaugos. Kodėl ir kokius mokate mokesčius valstybei. Ką daryti su likusiomis pajamomis – kaip jas kaupti ir laikyti – ar banke, ar pirkti akcijas, obligacijas, žemę ar vertingą daiktą. Į šiuos ir į daugelį kitų klausimų mums padės atsakyti ekonomikos mokslas. Tam pasitarnauti galėtų ir ekonominio ugdymo plėtra bendrojo lavinimo mokykloje.

Terminas „ekonomika“ suprantamas dviprasmiškai: kaip mokslo rūšis arba kaip tam tikras ūkio vienetas, kurio dydis gali būti vienas žmogus, įmonė ar visa valstybė, o gal net valstybių grupė. Ekonomika gali būti suprantama kaip sfera, kurioje vyksta tam tikra ūkinė veikla ir toje sferoje subjektai koordinuoja savo poreikius, norus ir galimybes.

Ekonomikos žodžio reikšmės pavadinimas po truputį keitėsi kaip ir pats mokslo objektas. Gilinantis į paties žodžio reikšmę galima įžvelgti, kad nuo seno žodis ekonomika reiškia ūkio valdymą. Šis žodis kilęs iš graikų kalbos. „Eko“, kilęs iš graikiško žodžio „oikos“, verčiamas kaip namas, būstinė, tėvynė. Ši dalis reiškia termino sąsają su namais, ūkiu, augimo, buvimo vieta, aplinka, ūkio tvarkymu. Ekonomijos (gr. *oikonomia* – ūkio valdymas) terminas taip pat vartojamas keliomis prasmėmis.

- Tai – taupus išteklių naudojimas, taupymas.
- Tai yra veiklos, susijusios su mainais ir piniginiiais sandoriais, rūšis.
- Tai mokslas apie turtą.
- Tai, kas sutaupyta (darbo užmokesčio ekonomija).<sup>4</sup>

Ekonominio ugdymo teoriniai pradmenys ryškūs jau senovės civilizacijoje - Babilone, Egipte, Indijoje, Kinijoje ir kt. Senovės Rytų šalyse atsirado vadinamų konkrečių ekonomikos mokslų - statistikos, finansų, ūkinės veiklos apskaitos, žemės ūkio, valdymo mokslo – pradmenys. Vergovinės santvarkos laikais aukščiausią teorinį lygį ekonominė mintis pasiekė

---

<sup>4</sup> Vyriausioji enciklopedijų redakcija „Tarptautinių žodžių žodynas“, Vilnius, 1985



senovės Graikijoje, ypač filosofų Ksenofono (430 – 355 pr. Kr.), Platono (427 – 347 pr. Kr.) ir Aristotelio (384 – 322 pr. Kr.) darbuose.<sup>5</sup>

Daugelyje knygų ekonomika apibrėžiama, kaip mokslas, tiriantis žmonių santykius, kurie kyla iš gamybos veiksnių nuosavybės, nes nuosavybė - tai ekonominė nauda ir atsakomybė, nuo jos priklauso žmogaus padėtis visuomenėje, jo suinteresuotumas dalyvauti gamyboje ar kitoje veikloje. Štai ekonominio ugdymo samprata yra kiek kitokia. K. Duoba, J. Duobienė, V. Griziūnienė, E. ir kt. autoriai aprašė, kad ekonominis ugdymas padeda žmogui ne tik suprasti žiniasklaidoje pateikiamas žinias, bet išugdyti gebėjimai leidžia lengviau ir efektyviau priimti kasdienes ar viso gyvenimo sprendimus.<sup>6</sup> Autoriai J. Čičinskas ir N. Klebanskaja rašo, kad ekonominis ugdymas yra socialinis mokslas, padedantis visuomenei kaip pasirinkti naudoti nepakankamus išteklius, kad patenkintų neaprepiamus poreikius.<sup>7</sup> Alfredo Maršalo nuomone, ekonominis ugdymas skatina žmonių suvokimą, kaip elgtis verslo srityje. Apibrėžiant šių autorių nuomones, galima teigti, kad ekonominis ugdymas yra ekonominių žinių suteikimas, kartu lavinant tam tikrus ekonomikos veiklos teorinius ir praktinius įgūdžius, padedančius ateityje apsirūpinti būtinais daiktais, dalykais ir gebėti spręsti su tuo susijusias problemas.

Ekonomika, kaip ir kiti socialiniai mokslai, atlieka jai būdingas funkcijas: suteikia mokiniams ekonomikos teorines žinias; ugdo verslumą ir formuoja ugdytiniuose supratimą apie verslo esmę ir verslininkystės motyvus; formuoja „ekonominio ugdymo“ elgseną, kuri leistų įvertinti realią ekonominę situaciją ir priimti racionalius sprendimus. Siekiant šių uždavinių reikia mokiniui formuoti supratimą apie ekonominę situaciją, jos problemas ir kaip jas spręsti vienokiu ar kitokiu atveju.

Ekonominis ugdymas turi prasidėti jau pagrindinėje mokykloje. Mokykla turi žiūrėti į iškeltus iššūkius, kad parengtų jauną pilietį visuomenei su pakitusiomis sąlygomis. Ji turi keistis pati, o tuo pačiu ir jos ugdymo turinys. Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministerijai priėmus Ekonominio raštingumo ir verslumo ugdymo strategiją, šiandieninėje visuomenėje ekonominio ugdymo sąvoka dažnai tapatinama su verslumo sąvoka. Joje verslumo sąvoka aiškinama, kaip „asmens mąstymo būdas ir asmeninės socialinės, vadybinės bei asmeninės kompetencijos, leidžiančios turimas žinias pritaikyti savo kasdieniniam gyvenimui,

---

<sup>5</sup> Bendorius A., Čepėnas P., Girnius J., Maciūnas V. *Lietuvių enciklopedija*, 1955

<sup>6</sup> Duoba K., Duobienė J., Griziūnienė V., Kvederis E., Likienė S., Niuniavaitė I., Raudoniūtė J., Vizbarienė A. *Rinkos ekonomikos ir verslo pagrindai mokytojui*, 2007

<sup>7</sup> Čičinskas J., Klebanskaja N. *Ekonomika ir verslas*. Vadovėlis, 2003

t.y. konkretūs gebėjimai, teikiantys galimybę ne tik organizuoti savo verslą, bet ir prisiimti riziką už padarytus sprendimus“<sup>8</sup>

Ekonominio ir verslumo ugdymo rezultatas – individo motyvacija ir atsakomybė už savo bendrųjų gebėjimų ugdymą, kvalifikacijos įgijimą ir kėlimą, persikvalifikavimą ir mokėjimą pritaikyti praktinėje veikloje.

Visuotinio ekonominio raštingumo ugdymo tikslas yra sudaryti sąlygas besimokančiam jaunimui išsiugdyti nuostatas, vertybes, gebėjimus, taip pat įgyti ekonominių žinių pradmenis, kurie padėtų jam tapti aktyviu ekonominės veiklos dalyviu. Vakarų šalyse verslumo sąvoka žinoma jau senai, o Lietuvoje pradėta vartoti ne taip senai, kai reikėjo atitiktis žodžiui „entrepreneurship“. Angliškas žodis „entrepreneur“ yra kilęs iš prancūziško žodžio „entreprendre“, kuris galėtų būti verčiamas kaip „ko nors imtis“, „ryžtis“, „kurti“. Ugdymo programos mokyklose turi lavinti mokinio kūrybinius ir kasdieninių problemų, su kuriomis susiduriama bendraujant ir bendradarbiaujant su kitais žmonėmis, sprendimo gebėjimus. Verslumo sampratos reiškinį nagrinėjančių autorių nuomone, svarbu skatinti verslininko, išsiskiriančio iš kitų visuomenės individų savo aktyviu elgesiu, teigiamą požiūrį į karjerą. Ekonominis ir verslumo ugdymas neatskirimas nuo kompetencijos tobulinimo ir praktinio mokymo, formuojančio įpročius ir įgūdžius mokantis iš praeities bei siekiant ateities rezultatų.

Ekonominiam raštingumui verslumo ugdymas nėra tapatus, nors iš pirmo žvilgsnio gali atrodyti, kad kalbama apie tuos pačius dalykus. Verslumo ugdymas yra atskira sritis, tačiau ją galima labai glaudžiai ir sėkmingai derinti bei integruoti su ekonominiu švietimu. Kitais žodžiais tariant ekonominis ugdymas yra verslumo ugdymo pagrindas, kuriuo remiantis galime plėtoti ir ugdyti verslumo ugdymą.

## **1.2 Ekonominio ugdymo tikslai ir uždaviniai**

Ekonominis ugdymas apima žinias, įgūdžių ugdymą, nuostatas ir asmenines savybes, atitinkančias mokinių amžių ir suvokimo lygį. Ekonominis ugdymas yra susijęs su visuomenės požiūrio formavimu, turinčiu įtakos visoms pertvarkoms ir jų greičiui, kita vertus, tai kiekvienam piliečiui reikalingos žinios ir įgūdžiai, nes ekonominiai santykiai apima visus tolimesnius gyvenimo etapus.

---

<sup>8</sup> „Ekonominio ugdymo raštingumo ir verslumo strategija“, LR švietimo ir mokslo ministro 2004-06-02 įsakymu Nr. ISAK-835

Verslumas švietimo sistemoje yra apibūdinimas kaip savarankiškumas, atsakomybė ir kūrybingumas. Verslumo įgūdžiai formuojasi jauname amžiuje, todėl jaunimo verslumo skatinimas, turėtų prasidėti dar mokykloje. Tai turėtų būti viena iš strateginių mokyklinių programų kryptų. Ne visi jauni žmonės geba patys susivokti kažko imtis, nors to ir norėtų, taip pat daugelis nežino, kaip savo idėjas paversti realybe. Kai kuriuos būtina pastūmėti, paaiškinti nuo ko pradėti, kur ieškoti informacijos, kaip analizuoti ekonominę situaciją, įvertinti visas grėsmes, galimybes, silpnąsias ir stipriąsias idėjos puses, kaip prasimanyti finansų verslo startui.

Jaunystėje sukaupta vaiko patirtis lemia jo tikėjimą, kuris tęsiasi visą žmogaus gyvenimą. Ekonomikos žinios ir įgūdžiai gali būti įgyjami vėlesniuose gyvenimo perioduose (studijų metu, darbinėje veikloje). Polinkis į verslą bei verslininkui būdingas elgesys ir požiūris turi būti suformuojamas prieš stojant į aukštąsias mokyklas. Šalia to mokiniai mokykloje turi įgyti skaitymo, skaičiavimo ir kitokių – bendravimo, klausymo, kitų nuomonės gerbimo – įgūdžių. Ugdant ekonomiką mokyklų programose, dėmesys turi būti skiriamas tiek procesui, tiek ir turiniui. Subalansuota ugdymo sistema jungia žinių įgijimą ir jų analizę.

Jaunimą dar mokykloje reikia skatinti domėtis ekonomika, skiepyti juose socialinės atsakomybės sampratą. Jauni žmonės pasižymi žinių troškimu, kūrybingumu, yra aktyvūs ir kupini originalių idėjų. Svarbiausia padėti joms atsiskleisti, konkrečiais pavyzdžiais parodyti, kaip tapti sėkmingu.

Labai geras dalykas, kai mokykloms pagelbėja universitetai: dėstytojai kviečiami moksleiviams skaityti specialių paskaitų, organizuojami įvairūs su ekonominio ir verslumo ugdymo skatinimu susiję projektai, kuriuose jaunimas mokomas ne tik marketingo, vadybos, finansų teorijos, bet ir to, kaip įgytas žinias pritaikyti praktiškai.

Šiandien Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklose ekonominio raštingumo įgyvendinimas vyksta visose mokyklų pakopose: pradinėje ir pagrindinėje mokykloje iki devintos klasės ekonomika integruota į kitų mokomųjų dalykų programas ir kaip pasirenkamas dalykas. Devintoje arba dešimtoje klasėse privalomasis dalykas, vidurinės mokyklos baigiamosiose klasėse – pasirenkamas dalykas.

Kaip ir kituose bendrojo lavinimo dalykuose, taip ir ekonomikoje yra išskiriami pagrindiniai tikslai ir uždaviniai, kurių pagrindinis tikslas ugdyti savarankišką asmenybę.

Svarbiausias ekonomikos mokymo ir verslumo gebėjimų ugdymo pagrindinėje mokykloje tikslas – siekti, kad mokiniai įgytų ekonomikos pagrindų, kryptingai ugdytųsi

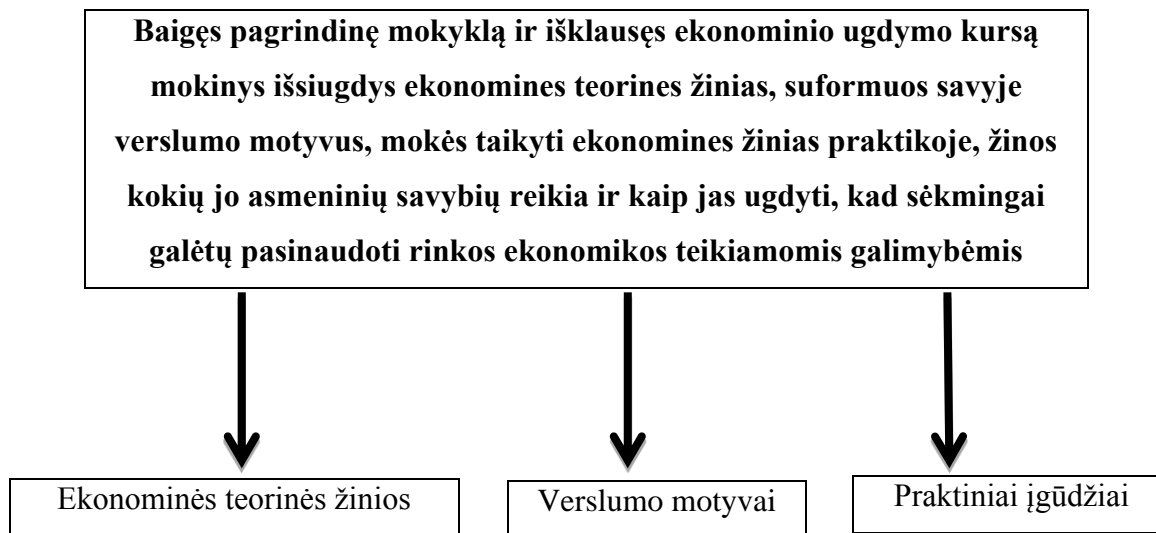
verslumo gebėjimus, formuotąsi ekonominę mąstymą, gebėtų tinkamai orientuotis ir sėkmingai veikti nuolat kintančioje ekonominėje aplinkoje.

Siekdami ekonomikos ir verslumo ugdymo tikslo, mokiniai:

- taiko įgytas ekonomines žinias kasdieniame gyvenime;
- aktyviai veikdami, ugdomi bendravimo, bendradarbiavimo, derybų, lyderystės ir kitus verslumo įgūdžius;
- racionaliai planuoja ir naudoja ribotus išteklius.

Ekonominis ugdymas, taip pat jo etapai bei uždaviniai yra tarpusavyje susiję su vykstančia švietimo reforma, jos tikslais ir uždaviniais, ir esama realia situacija. Mokinių ekonominę raštingumą galima pasiekti tik nuosekliai ir planingai įgyvendinant atitinkamas priemones skirtingais lygiais, ir atitinkamai tam pasiruošus. Kaip ir kiekviename sudėtingame procese, čia galima išskirti etapus su tikslais, uždaviniais ir įgyvendinimo būdais. Švietimo sistemos specifika nustato tam tikras sritis, į kurias reikėtų atkreipti pagrindinį dėmesį:

1. Žmonių išteklius;
2. Ugdymo turinį;
3. Mokymosi priemones;
4. Aplinką.<sup>9</sup>



**1 pav.** Ekonominio ugdymo strateginis planas. Sudaryta autoriaus remiantis „Ekonominio raštingumo ir verslumo ugdymo strategija“ (2004).

<sup>9</sup> „Ekonominio ugdymo raštingumo ir verslumo strategija“, LR švietimo ir mokslo ministro 2004-06-02 įsakymu Nr. ISAK-835

Didžiausias dėmesys yra skiriamas tinkamam mokytojų pasiruošimui dirbti. Mokytojų rengimo reikšmė ir svarba pabrėžiama Lietuvos švietimo plėtotės strateginėse nuostatose, „Švietimo strategijos gairių“ dokumente.

Pedagogų rengimo koncepcijoje pabrėžiama, jog pedagogų rengimo programos pagrindas - akcentuoti šiaudien aktualias švietimo sistemos tendencijas: kintančią mokymosi kultūrą, naujų mokymosi aplinkų kūrimąsi bei mokymąsi visą gyvenimą. Į tai orientuojamasi teigiant, kad „pedagogų rengimas turi tenkinti šiandieninius poreikius, Lietuvos švietimo sistemos tikslus, uždavinius, švietimo reformos siekius“. Šioje koncepcijoje taip pat pabrėžiama, jog pasikeitė pedagogo vaidmuo, t.y. jis įvardijamas jau kaip mokymosi organizatorius, kūrybiškas ugdytojas, patarėjas, pagalbininkas ir tarpininkas tarp mokinio ir įvairių šiuolaikinių informacijos šaltinių. Mokytojų rengimą galima laikyti svarbiausiu strategijos įgyvendinimo tikslu, siekiu. Svarbu tik valstybiniu lygmeniu numatyti tinkamą rengimo sistemą. Taip pat privalo būti numatytas ir kvalifikacijos kėlimo mechanizmas, sudarantis galimybes ekonomikos mokytojui reguliariai atnaujinti žinias. Ekonomikos mokymas iš tiesų susijęs su verslumo ugdyimu bei yra sąlygojamas visos aplinkos. Juk ekonomika, verslas – dalykai, kurie kasdien vienokia ar kitokia forma aptarinėjami namie, mokykloje, visuomenėje.

V. Makutėnas, D. Makutėnienė pabrėžė, kad ekonomika – tai dalis mūsų kasdienio gyvenimo, nes mes gyvename ekonominėje sistemoje, kasdien dalyvaujame ekonominėje veikloje, pažįstame žodžius, kuriuos vartoja ekonomistai“. <sup>10</sup>

Kiekvienas iš mūsų didelę savo gyvenimo dalį skiriame ekonominėms problemoms spręsti, taikyti, situacijoms gvildinti ir pan. Klausimai apie būsimą darbą, atlyginimą veikia žmogų, sukeldami norą dirbti, ugdyti save kaip kūrybingą asmenybę.

Ekonomikos mokslas yra ir paprastas, ir sudėtingas. Tai patvirtina makroekonomikos kūrėjo Alfredo Maršalo žodžiai: „Beveik po pusės amžiaus ekonomikos mokslo tyrinėjimo aš supratau, kad apie ekonomiką dabar žinau mažiau negu pradžioje“. <sup>11</sup> Sėkmingos sistemos negali padaryti vienas mokytojas, tai įgyvendinti galima tik viso kolektyvo dėka. Svarbiausia – visų mokytojų ir mokyklos vadovybės supažindinimas su pagrindiniais rinkos ekonomikos principais ir verslumo sąvokomis.

Kiekvieno dalyko gerą mokymą lemia metodinis jos dėstymo aprūpinimas. Vadovėlių ir metodinės medžiagos parengimas yra vienas svarbiausių uždavinių. Visiems mokytojams

<sup>10</sup> Makutėnas V., Makutėnienė D. *Ekonomika 9-10 klasei*. Vadovėlis, 1-asis leidimas. Kaunas: Šviesa, 2008. 5 p.

<sup>11</sup> Makutėnas V., Makutėnienė D. *Ekonomika. 9-10 klasei*. Vadovėlis, Kaunas: Šviesa, 2008. 4 p.

būtina turėti metodinę medžiagą, kurios pagalba jie galėtų dėstyti mokiniams ekonominio ugdymo pamokas.

Valstybės švietimo strategijos 2012-2022 m. nuostatose išskiriami 3 pagrindiniai siekiai: veiklumas, solidarumas ir besimokanti visuomenė. Kiekvieną būtina įvykdyti, nes tik bendras visų siekių vykdymas užtikrina sėkmingą strategijos vizijos įgyvendinimą. Išvada tokia, kad tik konkrečiais faktais, pritaikytais praktikoje, kritišku mąstymu ir samprotavimais galima paversti ir didžiausias valstybės ekonomines problemas mažomis. Tačiau keičiantis sąlygoms, būtina tobulinti ir gerinti ekonominį švietimą, nes šiuolaikiniu greičiu neužtenka įsisavinti pasiektas naujoves, reikia kūrybiškai spręsti tam tikras ekonomines problemas susidūrus su gyvenimo realybe.

### **1.3 Ekonominis ugdymas ir asmenybės socializacija**

Ekonominio ugdymo teorija ir praktika kelia uždavinį švietimui ir mokyklai dėl nuolat besikeičiančių gyvenimo reikalavimų – padėti kiekvienam asmeniui išsiugdyti svarbiausius ir esminius gebėjimus, kurie padėtų jam ateityje susirasti vietą nuolat besikeičiančiame pasaulyje, sėkmingai jame dirbuotis ir veikti, gerai jaustis bei būti laimingam. Kitaip sakant, pabrėžiamos asmens kompetencijos, atsakingai ir produktyviai veikti konkrečioje situacijoje, realiame gyvenime ir pan. Bendriausieji šiuolaikinei mokyklai keliami uždaviniai yra mokinių išmokyti būti aktyviu piliečiu ir sėkmingai dalyvauti visuomenės gyvenime.

Siekiant mokiniui suteikti asmeninės, socialinės ir kultūrinės kompetencijos pagrindus, galimybę sėkmingai mokytis, deramai atlikti kitus savo amžių atitinkančius vaidmenis, rengtis atsakingam ir kompetentingam dalyvavimui socialiniame ir kultūriniame, gyvenime būtina plėtoti ir gerinti ekonominį ugdymą. Lietuvos bendrojo lavinimo mokykloje plėtojami tokie asmeniniai, socialiniai, komunikaciniai, darbo ir veiklos bendrieji gebėjimai:

1. Gebėjimas veikti prasmingai ir savarankiškai, imtis iniciatyvos ir atsakomybės už savo veiksmus.
2. Gebėjimas mokytis, nuolatos tobulinti įgytus gebėjimus, asmeninę, socialinę kultūrinę ir profesinę kompetenciją.
3. Pagrindiniai asmens raštingumo gebėjimai – skaitymo, rašymo, kalbėjimo ir skaičiavimo įgūdžiai.

4. Komunikaciniai bei informaciniai gebėjimai, ypač užsienio kalbų bei kompiuterinio, informacinio raštingumo įgūdžiai.
5. Kritinio mąstymo ir problemų sprendimo įgūdžiai, ypač gebėjimas taikyti įvairias problemų sprendimo strategijas, remtis išsamia ir įvairiapusiška informacija, mokėjimas ją apdoroti, analizuoti, sintetinti, interpretuoti, vertinti, formuluoti hipotezes bei alternatyvas ir taip toliau.
6. Gebėjimas kelti prasmingus asmeninio, visuomeninio bei profesinio gyvenimo ir veiklos tikslus bei juos koreguoti remiantis racionalių užsibrėžtų tikslų įgyvendinimo sąlygų bei savo galimybių suvokimu.
7. Gebėjimas asmeninius santykius, bendravimų ir bendradarbiavimų grįsti savitarpio supratimo, tarimosi ir susitarimo dvasia, taikiai, demokratinėmis priemonėmis spręsti iškylančius nesutarimus ir konfliktus.
8. Gebėjimas dalyvauti viešajame mokyklos, vietos bendruomenės, ir valstybės gyvenime, individualiai ar kartu su kitais įgyvendinti, remiantis demokratiniais poveikio būdais ir principais, visuomeniškai svarbius tikslus; gebėjimas savo gyvenime ir veikloje laikytis elgesio normą, padedančią puoselėti gamtinę ir kultūrinę aplinką, atsižvelgti į subalansuotos krašto plėtros interesus.
9. Gebėjimas racionaliai, atsižvelgiant į užsibrėžtą tikslą, tvarkyti laiką, finansus, medžiagas ir darbo išteklius.
10. Gebėjimas sveikai gyventi.<sup>12</sup>

Asmuo, norintis sėkmingai kurti ir tvarkyti savo gyvenimą, turi turėti tam būtinų vertybinių nuostatų, bendrųjų gebėjimų ir jam reikalingų kompetencijų, leisiančių siekti užsibrėžtų tikslų, taip pat taikytis prie besikeičiančios aplinkos ir nepertraukiamai mokytis įgyjant trūkstamų žinių, naujų įgūdžių ir pan. Ugdymo tikslas yra žmogus, o ugdymo prasmė – padėti tam žmogui tapti sėkmingu ateityje, kuris galėtų įgyvendinti savo prigimtines galias, įprasminančiu savo buvimą gerais darbais kitų ir savo labui. Kitaip tariant, galime tai apibūdinti kaip individo socializaciją. Socializacijos apibrėžimas nėra galutinai suformuluotas, jis nėra vienalytis, vienareikšmis. I. Leliugienei socializacija — individo tapimas visuomenės žmogumi, asmenybe.<sup>13</sup>

---

<sup>12</sup> Projekto „Mokymosi krypties pasirinkimo galimybių didinimas 14–19 metų mokiniams“ metodinės rekomendacijos, 2008

<sup>13</sup> Leliugienė I. *Socialinė pedagogika*. Kaunas: Leidykla „Technologija“, 1997

G. Kvieskienė socializacijos sąvoką aprašo dviem aspektais: visuomenės kultūros perteikimas vaikams ir kitiems asmenims, siekiant, kad jie sėkmingai įsilietų į visuomenę, lėtas ir nuolatinis individualus įprasto visuomenės mąstymo, vertybių, elgsenos perėmimas.<sup>14</sup> Su šia mintim galima sutikti, jeigu pabrėžtume ekonominio ugdymo svarbą šiuolaikiniame socializacijos gyvenime.

Ekonominis ugdymas yra itin svarbus veiksnys asmenybės socializacijoje. Ugdant žmogų kartu reikia kalbėti ne tik apie materialines, bet ir apie moralinius principus: sąžiningą konkurenciją, moralią laisvą rinką, etišką verslą ar verslininką ir pan.

Apie tris dešimtmečius mokslininkai tiria individo prisitaikymo, socialinio elgesio efektyvumo problemas. Pastaruoju metu socialinės kompetencijos sąvoka tapo ypač vartojama, kuri dažnai sutinkama ne tik mokslinėje literatūroje, bet ir populiaraus pobūdžio leidiniuose. Dažnai autoriai socialinės kompetencijos terminu vadina gana skirtingus dalykus, tačiau skirtingą požiūrį gali lemti ir tai, ar apie socialinę kompetenciją kalba sociologas, ar ekonomistas, ar vadybininkas. Darbdavys, ieškodamas naujo darbuotojo, nori, kad jis būtų ne tik savo srities specialistas, bet ir tiktų tam darbui kaip asmenybė. Pavyzdžiui, mokėtų bendrauti, nekonzfliktuoti su bendradarbiais, būtų aktyvus, veiklus ir taip toliau. Svarbu, kad darbuotojas būtų visapusiškai kompetentingas. Specialistų komandos, kurios vykdo darbuotojų atrankas, šį uždavinį dažniausiai sprendžia įvertindamos potencialaus darbuotojo asmenybės savybes, dalykinę bei socialinę kompetenciją. Dalykinės kompetencijos įvertinimas dažniausiai būna kur kas lengvesnis, nei socialinio kompetentingumo patikrinimas. Šiuo atveju tikrinama ar pretenduojančio darbuotojo socialinis elgesys yra efektyvus ir ar jis sugeba prisitaikyti prie besikeičiančios aplinkos, priimti atitinkančius sprendimus. Socialinės kompetencijos įgyjama skirtingais žmogaus amžiais ir šis įgijimas vyksta netolygiai. Tai dažniausiai lemia biologiniai žmogaus brendimo veiksniai, socialinė aplinka ir paties žmogaus santykis su aplinka. Mokinio socializaciją visada siejame su perspektyva ir gebėjimu pasirengti gyvenimui bei profesine socializacija. Profesinės socializacijos vienas iš svarbiausiųjų kriterijų yra pasitenkinimas atliekamu darbu ir tai yra asmenybės socializacijos dalis.

Visuomenė, yra suinteresuota kiekvieno jos nario perspektyva, sėkme ir adaptacija, todėl siekiama nustatyti savotiškus socialinės adaptacijos standartus, į kuriuos žmonės, tam tikrais savo gyvenimo etapais, turėtų lygiuotis. Kiekvienam gyvenimo tarpsniui visuomenė formuluoja savitus raidos uždavinius, pagal toje visuomenėje nusistovėjusius tam tikro

---

<sup>14</sup> Kvieskienė G. *Socializacija ir vaiko gerovė*, Vilnius: UAB „Baltijos kopija“, 2003



žmogaus amžiaus socialinio vaidmens laukimus. Kai kurie autoriai profesinės raidos uždavinius laiko profesinio apsisprendimo skatinimu ir juos grupuoja į tris pagrindines profesinės raidos sritis:

- Savęs pažinimas.
- Profesinio lavinimosi galimybių tyrimas.
- Profesinės karjeros planavimas.<sup>15</sup>

Mokinio sąmonėje ir savimonėje turėtų susiformuoti suvokimas, kuris vadinamas profesinio apsisprendimo subrendimu. Jis pasireiškia asmenybės raidos momentu, sėkmingai išsprendus tam tikrus uždavinius. Šia sąvoka nusakoma tam tikra subjektyvi būseną arba vidinis pasirėngimas rinktis profesiją. Anot L. Jovaišos, psichinį subrendimą profesijai pasirinkti reikėtų matuoti patirties, savivokos bei savimonės, interesų bei polinkių, intelekto, kitokių sugebėjimų ir charakterio kokybe.<sup>16</sup>

Profesinės pedagogikos specialistai pateikia profesinės karjeros planavimo uždavinius, kurie turi būti įsisavinami tam tikrais amžiaus tarpsniais:

6 - 12 m. mokiniai turi:

- pradėti suprasti, kaip priimami sprendimai
- suprasti visų socialinių vaidmenų sąryšį
- suprasti profesijų įvairovę bei vyro ir moters vaidmenų pokyčius,
- įsisąmoninti karjeros planavimo proceso būtinumą,
- išsiugdyti gyvenimo planavimo įgūdžius ir savikontrolės jausmą,
- susiformuoti laiko perspektyvos jausmą, t.y. suvokti, jog dabarties įvykiai, poelgiai ir sprendimai turi įtakos ateities įvykiams.

12 - 18 m. mokiniai turi:

- mokytis problemų sprendimo įgūdžių ir strategijų,
- žinoti sąryšį tarp žmogaus atliekamų socialinių vaidmenų,
- pažinti įvairias profesijas ir suprasti vyro bei moters vaidmenų pokyčius,
- karjeros planavimo proceso supratimas, pradėti suprasti, į kokius būtina atkreipti dėmesį renkantis profesiją,
- sudaryti mokymosi planą, kuris galėtų padėti renkantis profesiją,

---

<sup>15</sup> Montross D.H., Kane T.E., Ginn R.J. *Career coaching your kids*. Kalifornija: leidėjas Davies-Black Pub, 1997

<sup>16</sup> Jovaiša L. *Profesinio konsultavimo psichologija*. Vilnius: Agora, 1999

- pradėti suvokti būsimą profesiją platesniame kontekste, susieti ją su kitomis asmenybės veiklos rūšimis, numatyti, kaip pasirinkimas paveiks kitas gyvenimo sritis.<sup>17</sup>

Siekdamas ugdymo tikslo, mokytojas turi atsižvelgti į mokinių amžių, mąstyseną ir interesus, individualiai kiekvienam mokiniui skirti dėmesio, ieškoti ir taikyti atitinkamus darbo metodus.

Ekonominis ugdymas siejamas su asmens įsidarbinimo, ekonominio mąstymo kultūros ugdymo, argumentuotai vertinti ekonominių reiškinių formavimo, ekonominių situacijų nagrinėjimo ir sprendimų pateikimo gebėjimais. Šiems gebėjimams labai svarbu mokėti bendrauti ir bendradarbiauti, gebėti ieškoti, kaupti ir apdoroti informaciją, prisitaikyti kintančioje darbo aplinkoje, savarankiškai priimti sprendimus atsižvelgiant į piliečio ir vartotojo teises ir pareigas, būti iniciatyviam ir kūrybiškam. Taip pat svarbu būti kritiškam ir savikritiškam, ieškoti problemų sprendimų ir pasitikėti savimi. Verslumo ugdymo gebėjimams priskiriami verslo idėjos apibendrinimo, tyrimo, saugaus investavimo gebėjimai, sugebėjimai racionaliai naudotis ribotais resursais, savarankiškas darbas, elgesys patekus į nežinomas situacijas, sugebėjimas naudotis palankiomis ir nepalankiomis progomis, naudojimas asmeniniais ryšiais ir visuomeniniais tinklais, mokymasis iš savo ir kitų klaidų.

Išsikelti tikslus ir suformuluoti uždavinius yra svarbūs mokinių ekonominio ugdymo momentai, bet vien jų nepakanka. Mokykla turi palankiai žiūrėti į kiekvieną mokinį – nesvarbu, iš kokios socialinės – kultūrinės aplinkos jis ateitų, nesvarbu, kokiais gabumais ar mokėjimais pasižymėtų. Kvalifikuoti mokytojai, suvokiantys savo misiją, turi būti mokinio vedliu, patarėju, pagalbininku, padedančiu jam augti ir tobulėti. Stengtis pažinti kiekvieno mokinio individualią asmenybę, parinkti ir taikyti tinkamas ugdymo strategijas, matyti mokinių ekonomikos ugdymo perspektyvą, stiprinti mokinio galias, tinkamai vertinti jo pasiekimus bei daromą pažangą. Svarbiausia, kad kiekvienas mokinys gerai suvoktų ekonominio ugdymo rezultatus. Suprastų, kad motyvacija, atsakomybė, gyvenimui būtinų kompetencijų įgijimas ir tobulinimas, mokėjimas gyventi konkurencingoje aplinkoje bus svarbūs aspektai ieškant darbo ar kuriant savo verslą. Todėl mokykloje daug dėmesio turi būti skiriama kiekvieno mokinio kompetencijai ugdyti. Turi būti atsisakoma tarpusavyje nepakankamai susieto gebėjimų bei nuostatų ugdymo bei žinių perteikimo. Visa mokyklos bendruomenė turi pažvelgti į kiekvieno mokinio nuostatų, gebėjimų ir žinių bei supratimo plėtotę kaip į asmens kompetencijos ugdymą.

---

<sup>17</sup> Adamonienė R., Daukilas S., Krikščiūnas B., Maknienė I., Palujanskienė A. *Profesinio ugdymo pagrindai*. Vilnius, 2001

## 2. EKONOMINIO UGDYMO PROBLEMOS BENDROJO LAVINIMO MOKYKLOJE

### 2.1 Ekonominio ugdymo programos ir metodai

Ekonominis ugdymas bendrojo lavinimo mokyklose yra plėtojamas pagal Ekonominio raštingumo ir verslumo strategiją, kurioje numatytos gairės rengti ekonominio ugdymo metodikas ir mokymo priemones, remiantis užsienio patirtimi, kelti pedagogų kvalifikaciją. Ugdyti ekonomikos ir verslumo discipliną pradedama nuo 5 klasės, kaip savarankiško dalyko, mokykloje mokoma tik 9 - 10 klasėse, 11 – 12 klasėse ekonomikos pamokos yra kaip pasirenkamasis dalykas. Nuo 5 iki 12 klasės ekonomikos ir verslumo programos yra integruotos į kitus mokomuosius dalykus: į etikos ir tikybos, gamtos mokslų dalykų, geografijos, istorijos, į informacinių technologijų, matematikos, muzikos, dailės ir technologijų. Mokiniai, pabaigę 8 klasę, turi gebėti atpažinti ekonominius ir socialinius rodiklius, mokėti atpažinti paprastasias palūkanas, skirti pagrindines ekonomines sistemas, apibrėžti galimus konkretaus pasirinkimo padarinius, nusakyti šių padarinių poveikį ateičiai, apibrėžti ir paaiškinti kai kurias ekonomikos sąvokas, atlikti praktines užduotis, susijusias su prekių ir paslaugų kainų pokyčiais, paprasčiausiais matematiniais veiksmais skaičiuoti kai kuriuos ekonominius rodiklius, vertinti naujų išradimų ir inovacijų reikšmę įvairiais istorijos laikotarpiais. Per gamtos mokslų ir technologijų pamokas gebėti naudoti įrankius, priemones ir mechanizmus savo darbo našumui didinti. Taip pat, per įvairių dalykų pamokas, ugdyti verslumo įgūdžius.<sup>18</sup> Devintoje ir dešimtoje klasėje mokiniams ekonomikos pamokai skirta viena valandinė pamoka per savaitę. Baigę 10 klasę, mokiniai gebės suvokti rinką ne tik kaip prekių ir paslaugų judėjimą, bet ir kaip visumą, ekonominių santykių, kuriuos reguliuoja paklausos ir pasiūlos, formuoti supratimą, kad nieko nemokamo nėra ir, kad priimant sprendimus, reikia palyginti alternatyviasias sąnaudas ir naudą, stengtis racionaliai pirkti ir aktyviai dalyvauti rinkoje, racionaliai planuoti savo pajamas ir planuoti išlaidas, didinti motyvaciją mokytis, kaupti žmogiškąjį kapitalą, ugdytis gebėjimus rinktis darbo rinkos poreikius atitinkančią profesiją, įvertinus riziką formuoti teigiamą nuostatą asmeninių pajamų pertekliaus investicijoms, paskoloms bei kreditams, suprasti, kad valstybės savo ir savo artimųjų gyvenimo lygį galima pakelti mokantis ir dirbant. Ugdant verslo organizavimą ir

---

<sup>18</sup> *Vidurinio ugdymo bendrosios programos* Švietimo ir mokslo ministro įsakymu Nr. V-269, 2011 m. vasario 21 d.

verslumą, mokinys gebės būti atsakingas, iniciatyvus, siekti užsibrėžtų tikslų, pripažinti kitų žmonių pastangas, pripažinti mokslo informacijos įtaką verslumo formavimui ir verslininko kompetencijos ugdymui. Pasirenkant ekonomikos pamokas 11 – 12 klasėse, yra skiriamos 2 valandos per savaitę, per kurias mokiniai plėtoja savo žinias ir gilina supratimą apie Lietuvoje ir pasaulyje vykstančius ekonominius procesus, ugdomi verslumo kompetenciją, asmeninių finansų valdymo gebėjimus, tikslingai mokosi ir planuoja savo gyvenimą bei karjerą, formuoja kritinį požiūrį į nuolat besikeičiančias ekonomines sąlygas, kritiškai vertina ir taiko įvairius informacijos šaltinius, analizuodami visuomeninius reiškinius ir procesus, sprendami socialines, politines, ekonomines, aplinkosaugines problemas.<sup>19</sup>

Dabartinės mokymo programos suteikia galimybę ekonomikos pamokose taikyti naujoviškus metodus, kurie padeda mokiniui veikti savarankiškai, skatina loginį mąstymą ir leidžia aktyviai dalyvauti ugdymo procese. Ugdymo metodai yra svarbus pedagoginio darbo veiksnys, kaip ir ugdymo turinys. Metodo ir tikslo santykis nėra vienareikšmis. To paties tikslo galima siekti įvairiais būdais. Atsakingas mokytojas ir išmintingas mokinys ieško optimaliausio mokymo(-si) metodo ir mokymo(-si) tikslų santykio.<sup>20</sup> Taigi, organizuojant ugdymo procesą, gali būti taikomi įvairūs aktyvūs mokymo ir mokymosi metodai: situacijos modeliavimai, verslo žaidimai, tiriamasis darbas, diskusijos, darbas grupėse, ekonominiai ir verslo stalo žaidimai, testai, anketos, interviu, situacijų žaidimai, „Smegenų šturmas“ („Minčių lietus“), „Žmogaus pažinimo metodas“, verslo laikraščiai ir žurnalai bei kitokios mokymo priemonės ir šaltiniai. Šie metodai kiekvienam ekonomikos mokytojui ir ekonomiką besimokančiam mokiniui nėra ir negali būti universalūs. Pedagogas, pagal savo gebėjimus, renka tokius metodus, kurie padėtų geriausiai pasiekti ugdymo tikslus bei uždavinius. Jei pedagogui patogus metodas nepadeda skleisti mokinio individualybei, jis turi ieškoti kito ar šiek tiek pakeisti tą patį metodą. Tai priklauso nuo pedagoginių pažiūrų bei profesinio pasirengimo. Dažnai pamokos turi trūkumų, nes ugdymo procese, dėl didelių vaikų grupių (klasių), neįmanoma pakankamai gerai atsižvelgti į kiekvieno mokinio ypatingus ar ne ypatingus gebėjimus. Kadangi, paprastai klasės daugumą sudaro vidutinių gebėjimų moksleiviai, ugdymas per pamokas tampa labiau orientuotas į juos. Esant tokiai situacijai, labai kenčia nepakankamai gabūs vaikai, mokytojai, kad ir kaip būtų geranoriškai nusiteikę tokių mokinių atžvilgiu,

---

<sup>19</sup> *Vidurinio ugdymo bendrosios programos. Ekonomika ir verslumas* Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministro įsakymu Nr. V-269, 2011 m. vasario 21 d.

<sup>20</sup> Butkienė G., Kepalaitė A. *Mokymasis ir asmenybės brendimas*. Vilnius: Margi raštai

nepajėgia užtikrinti ugdymo, kuris patenkintų visų vaikų poreikius.<sup>21 22</sup> Pedagogo neprofesionalumas ir naujų metodų netaikymas, menkina viso ekonominio mokymo efektyvumą, todėl svarbu, kad ir pats pedagogas noriai tobulintų ir keltų savo ekonominio ir verslumo ugdymo kvalifikaciją.

Lietuvos pramonininkų konfederacijos buvo surengta diskusija, kurioje buvo nagrinėjama, ar ekonomikos ir verslumo mokymas mokykloje šiandien atitinka mūsų lūkesčius. Šeimos finansų ekspertė J. Varanauskienė mano, kad, vaikai mokykloje gauna nepakankamai ekonomikos žinių ir praktinių įgūdžių bei gebėjimų. Ekspertė atkreipė dėmesį, kad verslus žmogus dažnai yra prilyginamas verslininkui, tačiau, iš tikrųjų, ne kiekvienas verslus žmogus tampa savo verslo savininku ar verslo turėtoju. Jeigu norime išugdyti išsilavinusį, ekonomiškai verslų jaunimą, neturėtume pamiršti, kad žinios, kurias vaikas gauna mokykloje, gali būti praktiškai įgyvendintos realiame gyvenime. Taip pat praktinių įgūdžių stoką pabrėžė su moksleiviais dirbantis ekonomistas N. Mačiulis. „Net patys gambiausi Lietuvos moksleiviai puikiai išmano įvairius ekonomikos dėsnius, tačiau kai gauna praktinę užduotį, nė vienas negali turimų žinių perkelti į praktiką. Dažnai moksleiviai bijo užduoti klausimus ir nesutikti – mokytojus ir dėstytojus priima kaip autoritetus, nors ekonomikoje, verslume galima nesutikti turbūt su kiekviena tiesa“, - kalbėjo N. Mačiulis. Ekonomikos ir verslumo mokymą mokyklose apibūdino ir Lietuvos moksleivių parlamento pirmininkas S. Stankus. „Kol kas ekonomikos ir verslumo pamokos mokyklose vyksta taip: 45 minutės sausos teorijos rašymo - rašoma teorija be jokių praktinių žinių, praktinių pritaikymų, kas ir būtų aktualiausia mums, mokiniams“, - teigė S. Stankus.<sup>23</sup>

Lietuvoje yra viena pirmųjų ekonomikos ir verslumo ugdymą skatinančias programas pasiūlusi ekonominio švietimo organizacija „Lietuvos Junior Achievement“, kuri padeda mokiniams ekonomikos ir verslumo teorines žinias pritaikyti praktiniuose užsiėmimuose. Ši organizacija vykdo dviejų tipų ekonomikos ir verslumo ugdymo programas: pagrindinės mokyklos programa ir vidurinės mokyklos programa. Pagrindinė mokyklos programa skirta devintų - dešimtų klasių mokiniams, kurios pagalba mokiniai geba siekti tam tikros profesijos, įgyti darbo ieškojimo įgūdžių, vertinti išsilavinimo svarbą, savo sugebėjimus ir pomėgius.

---

<sup>21</sup> Rupšienė, L. *Nenoras mokytiš-socialinis pedagoginis reiškiny.* Klaipėda, 2000

<sup>22</sup> *Netradiciniai (o gal tradiciniai?) pamokos metodai.* Prieiga internete:  
<<http://geografija.lt/2009/11/netradiciniai-pamokos-metodai/>>

<sup>23</sup> *Ekonominio ugdymo ir verslumo ugdymo programa.* Vilniaus miesto ir apskrities verslininkų darbdavių konfederacija. Prieiga per internetą:  
<<http://www.vvdk.lt/NewsByCategory.aspx?CategoryID=1&NewsID=197&Mode=8>>

Mokiniai supažindinami su pagrindiniais šalies ekonomikos principais ir kokį vaidmenį šalyje atlieka privatus verslas. Jie taip pat gauna žinių, kaip kuriamos įmonės, kaip organizuojamas gaminių pardavimas, kokia yra verslo socialinė atsakomybė ir vyriausybės funkcijos ekonomikoje. Kita programa, kitaip dar vadinama bendrojo lavinimo ekonomikos programa, skirta vienuoliktų – dvyliktų klasių mokiniams. Šios programos metu jaunimas sužino, kaip veikia laisvosios rinkos sistema, kokie yra jos privalumai ir nauda bendruomenei, įgauna bendravimo su žmonėmis įgūdžių, rašo savo gyvenimo aprašymus. Vyresnių klasių mokiniai, naudodami dalykinių žaidimų metodus, praktikuojasi darbo paieškose, inscenizuodami pokalbį su darbdaviu ir t. t. Šioms programoms dėstyti naudojami išversti ir lietuvių kalba išleisti vadovėliai, užduočių knygos bei metodinė medžiaga mokytojoms. Programas dėsto „Lietuvos Junior Achievement“ parengti mokytojai, taip pat dažnai mokiniams organizuojami susitikimai su verslo konsultantais ir įmonių direktoriais.<sup>24</sup>

Mokyklose vyksta dar vienas visuomeninis projektas „Drąsinkime ateitį“, kuris skatina visose Lietuvos mokyklose rengti tarptautines ekonominio ugdymo ir verslumo savaites. Tokios savaitės tikslas – ugdyti kūrybišką asmenybę ir naujovėms imlų jauną žmogų. Į švietimo programose prioritetu paskelbtą verslumo ugdymą, projekto rengėjai pažvelgė kitaip, neįprastai ir kūrybiškai: siūlomos veiklos užtikrina ne tik mokinių susidomėjimą ir įsitraukimą, bet ir aktyvų mokyklų bei socialinių partnerių bendradarbiavimą.

Europos Sąjungos lėšomis finansuojamame projekte „TOC for Education“ (angl. Theory of Constraints for Education) yra sudarytos galimybės visiems pedagogams praplėsti savo ekonominio ir verslumo ugdymo kompetenciją. Šiame projekte mokytojai įgytų žinių apie rinkos ekonomikos pagrindus, susipažintų su naujomis metodikomis, jų taikymu ekonomikos ir kitų dalykų pamokose, kas leistų moksleiviams ir mokytojams apie ekonominį ugdymą ir verslumą pradėti kalbėti naujai, įtraukti iki šiol nenaudotas priemones ir ugdymo būdus. Šio projekto tikslas skatinti integruoti netradicines ugdymo formas į bendrojo lavinimo programas vykdančias mokyklas.<sup>25</sup> Tačiau problema yra ta, kad pedagogams ir mokiniams šioms ekonominio ugdymo ir verslumo skatinimo veikloms ekonomikos pamokos nėra skiriamos, todėl ne visi dalyvauja ekonominio švietimo ir bankų organizuojamuose projektuose.

---

<sup>24</sup> *Lietuvos Junior Achievement*. Prieiga internete: <[www.lja.lt](http://www.lja.lt)>

<sup>25</sup> *Ekonominio ugdymo ir verslumo ugdymo programa*. Vilniaus miesto ir apskrities verslininkų darbdavių konfederacija. Prieiga per internetą: <<http://www.vvdk.lt/NewsByCategory.aspx?CategoryID=1&NewsID=197&Mode=8>>

## 2.2 Ekonominio ugdymo technika ir technologija, jų taikymas pamokose

Šiuolaikinės informacijos, technikos ir komunikacijos technologijos suteikia daug galimybių įvairinti ir efektyvinti ugdymo procesą. Naujos technologijos skatina mokinius dirbti, lavinti ir įtvirtinti įgūdžius, padeda patikrinti ir objektyviai įvertinti mokinių žinias bei suteikia galimybę į mokymo procesą integruoti įvairius dalykus. Naudoti informacines kompiuterines technologijas ugdymo procese skatina šiuolaikinės visuomenės poreikiai, sparčiai augantis mokslo ir kultūros lygis, besiplečiantis informacijos kiekis, siekis efektyvinti ugdymą bei motyvacijos skatinimas mokytis ir dirbti.

Šiandieninis pedagogas neturi būti tik savo profesinio dalyko žinovas. Dažniausiai moksleiviai vertina pedagogus pagal du pagrindinius dalykus: pagal pedagogo kompetenciją ir komunikaciją. Mokytojo kompetencija pasireiškia ne tik savo dalyko išmanymu, bet tuo pačiu gebėjimu tas žinias pateikti kitu būdu. Labai svarbus mokytojo nuolatinis keitimasis, augimas ir tobulėjimas. Neretai šiuolaikiniai moksleiviai apie informacines technologijas, vaizdo technikas išmano daugiau negu pats mokytojas. Tokiu atveju, mokytojo galimybės tampa ribotos, nes pamokoje nebeužtenka lentos ir kreidos. Pedagogas turi pastoviai atnaujinti savo žinias, įvairinti mokymo metodus bei keisti darbo stilių. Svarbiausia, kad pats ugdytojas suprastų, kaip svarbu ugdyti moksleivius, skatinti mokytis ir savarankiškai siekti žinių, taip pat, kad tradicinį mokymą turi keisti nauji metodai skatinantys moksleivius dirbti ir mokytis.

B. Bitinas išskiria keturias pedagoginių technologijų rūšis:

1. Grindžiama ugdytojo žodžiu bei jo demonstruojamu pavyzdžiu.
2. Vadovėlinė ugdymo technologija, kurios esminiai bruožai: vadovėlis atitinka ugdymo turinį, mokytojas negali „nukrypti“ nuo vadovėlio turinio.
3. Ugdytinio vidinių galių ir individualios patirties plėtros pedagoginės technologijos. Esminiai bruožai yra ugdytinių aktyvi veikla - žaidybinė, pažintinė, visuomeninė, darinė, meninė ir kt.
4. Kompiuteriniais tinklais realizuojamos pedagoginės technologijos. Jų esminiai bruožai – sąveika tarp pedagogo ir mokinio vyksta tarpininkaujant priemonėms.<sup>26</sup>

Ekonominiame ugdyme svarbu ar taikomos ugdymo technologijos yra susijusios su trečiąja, tai yra ugdytinių vidinių galių ir individualios patirties plėtros ir ketvirtąja, tai yra kompiuterinių tinklų realizavimo technologijomis. Norint taikyti bet kurias technologijas –

---

<sup>26</sup> Bitinas B. *Ugdymo filosofija*. Vadovėlis, Vilnius, 2000.

įtaka priklauso nuo to, kokią ugdymo formą pasirinksi. Taip pat didelę reikšmę ugdymui duoda pasirinkta aplinka. Ekonomikai ir verslumui ugdyti yra įvairių formų: pratybos, paskaita, ekskursija, savarankiškas darbas ir pan. Šios formos ir įvairūs metodai skirti ugdyti logišką mąstymą ir pasiekti galutinį tikslą, nes tikslo siekimas yra viena svarbiausių sėkmės gyvenimo sąlygų.

Ekonominio ir verslumo ugdymui, kaip ir kitoms disciplinoms, technika ir technologijos yra reikalingos mokinių įgūdžių formavimui ir lavinimui. Šiuolaikinė technika ir technologija, tai įvairios kompiuterinės modeliavimo priemonės, multimedia projektorius ir kompiuteris su prieiga prie interneto. Darbas su naujomis technologijomis yra efektyvus tada, kai mokytojas yra tam pasirengęs ir turi tam reikiamas mokymo priemones bei reikalingus įgūdžius jomis naudotis. Apskritai ugdymui svarbu ne tik išdėstyti „sausą“ teoriją, bet reikia tą teoriją parodyti vaizdinėmis priemonėmis, t. y. dažniau naudoti vaizdinę medžiagą temos aktualumui gilinti ir kelti diskusijas. Vaizdinė medžiaga, teorijos pritaikymas praktikoje turi didesnę išliekamąją vertę nei teorijos išdėstymas žodžiu.

Be įprastos teorinės mokomosios medžiagos, šiuolaikinė technika ekonomikos mokytojui yra puikus jo pagalbininkas, kuris padidina bei įvairina ekonominio ir verslumo ugdymo procesą, o taip pat mokiniams padeda augti ir tobulėti, nes ekonomikos ir verslumo ugdymas yra tiesiogiai susijęs su realiame gyvenime vykstančiais procesais.

### **2.3 Ekonominio ugdymo motyvavimas**

Pagrindinis ugdymo reformos tikslas – pasiekti, kad asmenybė būtų savarankiška ir kūrybinga, maksimaliai išskleistų savo gebėjimus. Šiam tikslui įvykdyti skirti visi švietimo sistemos būdai ir darbai: pokalbiai, vadovėlių rašymas, žinių vertinimo, egzaminų tvarkos kaita - visi dalykai buvo nukreipti į mokinį, kuriam ir buvo skirta visa reforma. Bet visus minėtus momentus daro suaugusieji vaikų labui, kad jie būtų tvirti, iniciatyvūs, atsakingi už save, žmogų, tautą. Tuomet kyla klausimas, kaip į visas šias permainas reaguoja mokiniai, kas jiems rūpi, kokie jų pačių norai ir ko jie tikisi? Visi šie poreikiai, vertybės, polinkiai, troškimai, pažiūros, interesai ir sudaro motyvaciją. Akivaizdžiausias gerų rezultatų motyvacijos rodiklis yra pats darbo atlikimas. Kai mes susidorojame su užduotimi arba atvirkščiai, mums nesiseka jos atlikti, svarstome kokia yra sėkmės arba nesėkmės priežastis. Mes norime suprasti, kieno tai nuopelnas ar kaltė – priskiriame kam nors (nebūtinai konkrečiam asmeniui) atsakomybę už tai,



kaip dirbame. Nuo to požiūrio į sėkmę ar nesėkmę priklauso ir mūsų jausmai – ar mums malonu, ar nemalonu, ar esame abejingi. Įsivaizduojamos priežastys, žinoma, turi įtakos ir tolimesniems mūsų jausmams. Jei mokinys galvoja, kad nesėkmė nuo jo nepriklauso, tokiu atveju jis net nesistengs geriau mokytis. Pati nesėkmė dar nėra blogai – blogai, kai yra įsivaizduojama, jog nesėkmės priežasčių negalima valdyti. Mokytojo pareiga nuolat vaikui pabrėžti, kad jis gali įveikti sunkumus ir valdyti savo nesėkmes.

Motyvacija yra viena iš svarbiausių problemų ugdyme. Mokinių mokymosi motyvacijos stoka ir jos ugdymo svarba aprašoma įvairiuose dokumentuose. Valstybės Švietimo plėtotės strateginėse nuostatose 2003–2012 metams teigiama, kad viena iš nuostatų įgyvendinimo priemonių yra švietimo plėtotės kokybė, t.y. modernizuojami švietimo tyrimai ir vertinimas, pertvarkant mokinių pasiekimų vertinimo ugdymo procese sistemą: labiau motyvuojant mokinius mokytis, o mokytojus siekti ugdymo kokybės. Pastebima, kad yra nepakankama švietimo institucijų programų įvairovė, kurios padėtų mokyklos nelankantiems vaikams atgauti prarastą mokymosi motyvaciją.<sup>27</sup>

Labai svarbu plėtoti ekonominį ugdymą bendrojo lavinimo mokykloje ir motyvuoti mokinius juo domėtis. Svarbu, kad ir pats mokinys suprastų, jog mokytis jam yra naudinga, pravartu, kelia savigarbą ir tai patenkins jo lūkesčius ateityje ieškant darbo, dirbant pas darbdavį ar kuriant savo verslą. Mokykloje dažniausiai skatinama išorinė motyvacija: kuriamos vertinimo sistemos, perkamos naujausios mokymo priemonės, įvairinami mokymo būdai ir metodai ir kt. O vidinė motyvacija dažniau laikoma įgimta mokinio savybe, kurią jis į mokyklą atsineša iš savo gyvenamosios aplinkos, šeimos,

Skatindami ekonominio ugdymo mokymosi motyvaciją, mokytojai stengiasi aiškinti medžiagos esmę, kuri turi būti įsisavinta. Mokiniams dažnai susiformuoja neigiamos pažiūros ekonomikos teorinėms žinioms, nesuprasdami, jog įgytos žinios turi reikšmę ne tik bendrai ekonomikos kultūrai, bet ir būsimai jų profesinei veiklai. Mokinius taip pat neigiamai dažniausiai nuteikia blogi pažymiai, nors pažymys lyg ir turėtų džiuginti mokinį, bet priešingą reakciją sukelia neigiamas įvertinimas, kuris pasireiškia nesimokymu, mokyklos nelankymu. L. Rupšienės nuomone moksleivis psichologiškai atitolti nuo mokyklos gali, jei jis nuolat patiria nesėkmes, konfliktuoja su mokytojais ar stipriai išgyvena dėl blogų pažymių.<sup>28</sup> Tuomet atsiranda žemas savęs vertinimas ir mokinys pradeda nepasitikėti savo jėgomis.

---

<sup>27</sup> Targamadžė V., Rakauskienė V., *Mokyklos nelankančių vaikų sugrąžinimo į mokyklą programa, 2006 – 2008*

<sup>28</sup> Rupšienė L. *Nenoras mokytis - socialinis pedagoginis reiškinys*. Klaipėda, 2000.

Moksleiviai, kaip rodo patirtis, geriausiai mėgsta nevalingą mokymąsi, t. y. tokį, kai patys nepastebi, jog mokosi, ruošiasi pamokoms, daro namų darbus ir pan. Vadinasi vaikams reikia pateikti ekonomikos ir verslumo mokomąją medžiagą ir užduotis taip, kad jie patys noriai domėtusi, didintų smalsumą, ugdytų pasitikėjimą savo jėgomis ir nekantriai lauktų ekonomikos pamokų. Metodų, skatinančių savaiminį mokymąsi yra įvairių: dalykiniai žaidimai; užduotys, reikalaujantys analizės; kurti mokomąsias moksleivių bendroves, savarankiškai vykdyti įvairius projektus (skirstyti darbus grupėmis); kompiuteriniai modeliavimai ir verslo žaidimai; diskusijos ir kolektyvinis svarstymas ir t.t. Šiuos išvardintus metodus taip pat labai svarbu mokėti jas pateikti įdomiau, todėl ugdytojo vaidmuo užduočių rengime yra labai didelis. Galima daryti išvadą, kad mokytojui neužtenka turėti bendrą supratimą apie ekonominio ir verslumo ugdymo motyvaciją. Jam yra būtina kiekvieną dieną ieškoti būdų ir metodų, kaip įtraukti mokinius į veiklą ir kūrybą.

### **3. EKONOMINIO UGDYMO SKLAIDOS BENDROJO LAVINIMO MOKYKLOJE TYRIMAS**

#### **3.1 Tyrimo organizavimas ir tikslai**

Empiriniai tyrimai remiasi patirtimi, analizės objektas yra reali veikla ir jos atspindys žmonių sąmonėje nuomonių ir sprendimų pavidalu. Šio empirinio tyrimo atveju anketoje registruojami apibendrinti realūs faktai pagal respondentų atsakymus.

Kiekybinis empirinio tyrimo tipas pasirinktas todėl, kad suteikia galimybę surinkti papildomus duomenis, kurie nėra lengvai prieinami magistrinio darbo rašymui. Mokinių ekonominio ir verslumo ugdymo ypatumai leidžia atsekti loginius priežastinius ryšius tarp kintamųjų, padeda matematiškai klasifikuoti ir struktūrizuoti rezultatus (pateikti atsakymus grafiškai susistemintus apklausos rezultatus bei daryti išvadas).<sup>29</sup>

Ekonomikos dalyko integravimas į švietimo sistemą numatytas Europos Komisijos dokumentuose ir Lietuvos švietimo programose. Šiuo tyrimu siekiama išsiaiškinti mokinių ir mokytojų nuomonę apie ekonomikos mokymo galimybes ir požiūrį į ekonominių kompetencijų įgijimą bendrojo lavinimo mokyklose. Mokiniai turi suprasti, jog tam, kad užsitikrintų savo ateitį yra būtini žinių pagrindai ir mokėjimas formuoti bei spręsti iškilusias problemas.

#### **3.2 Tyrimo metodai**

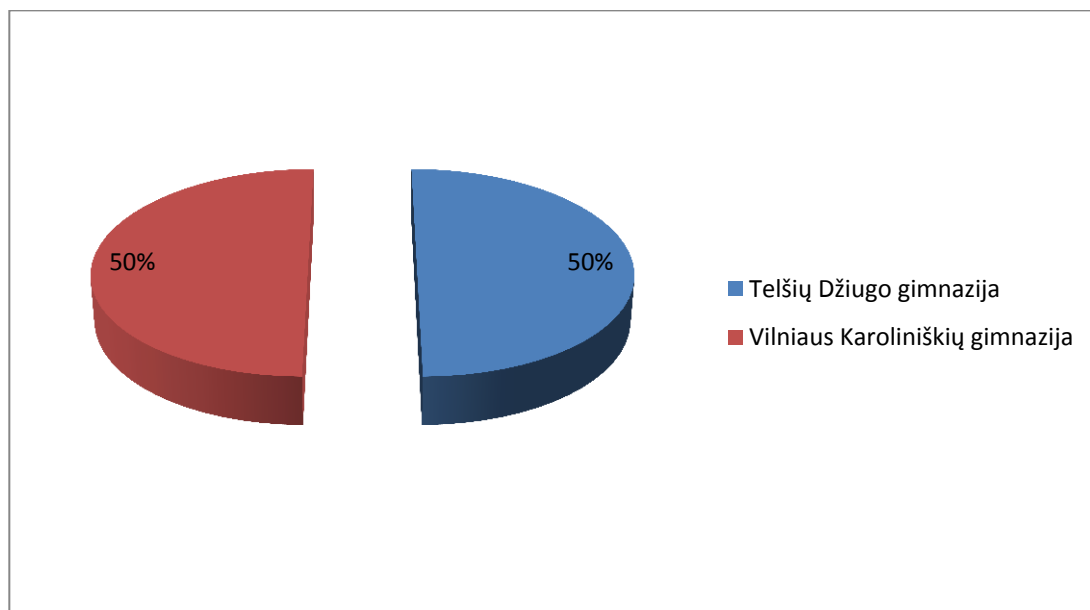
Tyrimo metu naudotas kiekybinis tyrimo metodas – anketinė apklausa raštu. Demonstracijai buvo naudojamas Microsoft Excel programa (Profesional Plus 2010). Tyrimu siekta išsiaiškinti ekonominio ugdymo problemas, ekonomikos mokytojų nuomonę apie ekonomikos ir verslumo ugdymo pamokas. Tyrimo metu dalyvavo Vilniaus Karoliniškių gimnazijos devintų - dvylikų klasių moksleiviai bei Telšių Džiugo gimnazijos devintokai, vienuoliktai ir dvyliktokai. Tuo tikslu parengti du klausimynai: moksleiviui ir mokytojui (Anketos pateikiamos prieduose: Priedas Nr. 1 ir Priedas Nr. 2).

---

<sup>29</sup> Tidikis R. *Socialinių mokslų tyrimų metodologija*. Lietuvos Teisės universitetas, Vilnius: Aušra, 2003

### 3.3 Tyrimo duomenų analizė

Tyrimas atliktas 2012 metais gegužės – birželio mėnesiais. Bendra tyrimo imtis – 102 respondentai. Tyrime dalyvavo 100 mokinių bei jiems ekonomiką dėstantys 2 pedagogai. Apklaustos mokyklos: Vilniaus Karoliniškių gimnazija ir Telšių Džiugo gimnazija.



**2 pav.** Mokinių pasiskirstymas pagal mokyklas.

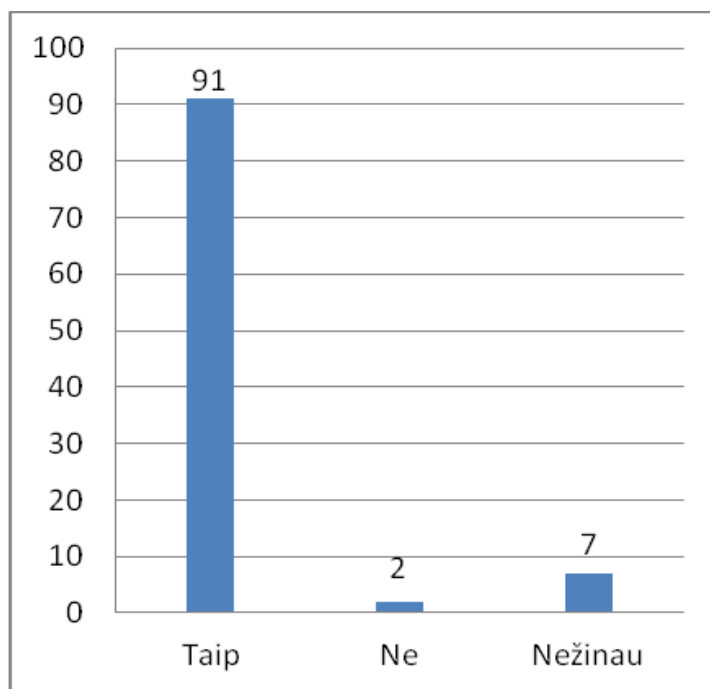
Atliktas tyrimas apklausus Telšių Džiugo gimnazijos ir Vilniaus Karoliniškių gimnazijos devintų – dvyliktų klasių moksleivius. 50 proc. tyrime dalyvavusių respondentų sudaro Telšių Džiugo gimnazijos moksleiviai ir 50 proc. Vilniaus Karoliniškių gimnazijos moksleiviai. (Žr. 2 pav.)

Amžius			Merginos	Vaikinai	Iš viso:
	14 – 16 metų	Tiriamieji	25	13	38
Procentai		25 proc.	13 proc.	38 proc.	
17 – 19 metų	Tiriamieji	30	32	62	
	Procentai	30 proc.	32 proc.	62 proc.	
Iš viso:	Tiriamieji	55	45	100	
	Procentai	55 proc.	45 proc.	100 proc.	

**1 pav.** Mokinių pasiskirstymas pagal amžiaus grupes.

Mokinių pasiskirstymas pagal amžiaus grupes yra beveik panašus. 1 lentelėje matyti, kaip yra pasiskirstę merginos ir vaikinai pagal lytį ir amžiaus grupes. Iš lentelėje pateiktų duomenų matyti, kad tiek vaikynų, tiek merginų skaičius yra panašus. Tyrime dalyvavo iš viso 55 merginos ir 45 vaikinai.

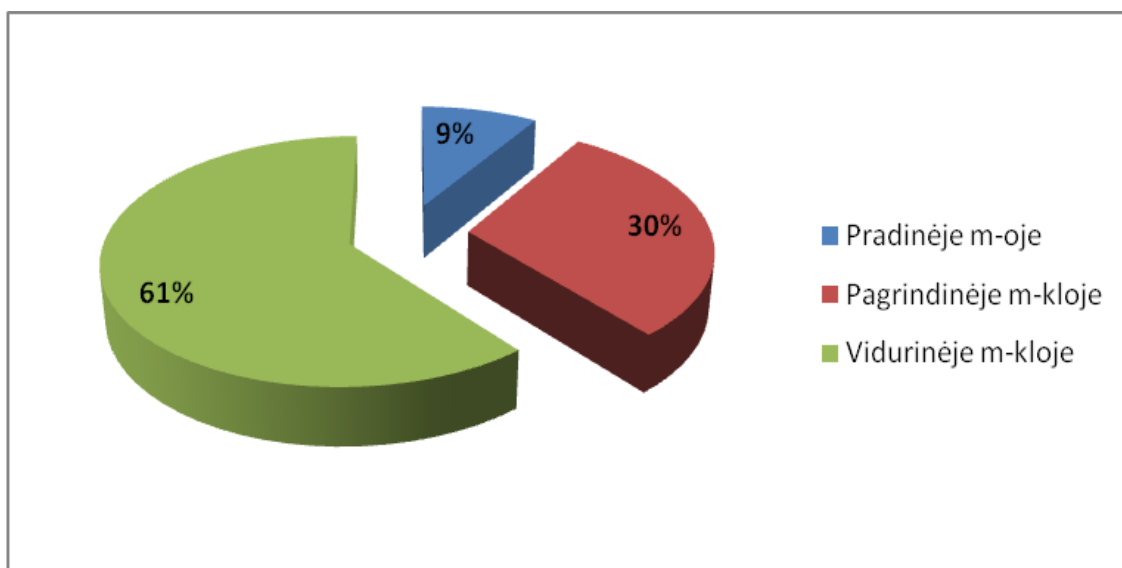
Tyrimo anketoje buvo klausimas „Kaip manote, ar reikalingos ekonomikos pamokos mokykloje?“. Siekiant išsiaiškinti, koks mokinių požiūris į ekonominę ugdymą, pateikti „Taip“, „Ne“ ir „Nežinau“ atsakymų variantai.



**3 pav.** Ekonomikos pamokų reikalingumas mokinių požiūriu.

3 pav. matyti, kad „Taip“ pasirinko 91 mokinys iš visų respondentų, „Ne“ – 2 mokiniai, „Nežinau“ – 7. Tai reiškia, kad mokiniai supranta ekonomikos pamokų svarbą mokykloje.

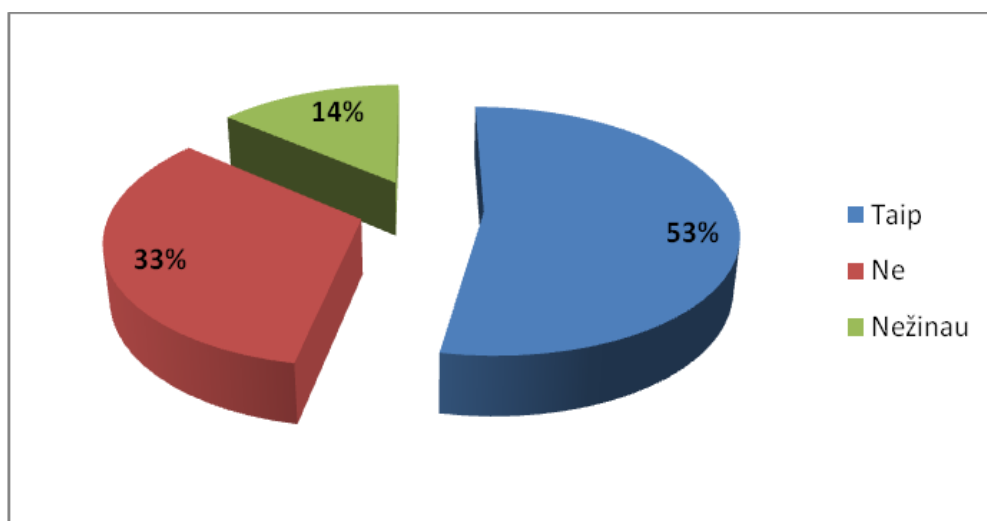
Siekiant išsiaiškinti detalesnę informaciją, jaunuoliai turėjo atsakyti į klausimą „Kaip manote, nuo kada reikia pradėti mokytis ekonomikos pradmenų?“ (Žr. 4 pav.).



**4 pav.** Mokinių požiūriu nuo kada reikia pradėti mokytis ekonomikos pradmenų.

Dauguma mokinių, net 61 proc., mano, kad ekonomikos ugdymą reikia pradėti mokytį vidurinėje mokykloje, t. y. nuo 11 klasės, tačiau 30 proc. mokinių mano, jog reikėtų pradėti 5 – 10 klasių tarpe, o likę 9 proc. - pradinėje mokykloje. Tai reiškia, kad 39 proc. mokinių manymu privalomas ekonomikos dalyko mokymas nuo 9 klasės yra per mažas laiko tarpas įsisavinti dėstomas žinias, o 61 proc. mano, jog ekonomikos pamokos nėra svarbios ir siūlo dėstyti nuo 11 klasės.

Taip pat mokinių buvo klausama apie verslumo ugdymą mokykloje. Kadangi ekonomikos ugdymas yra glaudžiai susijęs su verslumo ugdymu, mokinių klausama „Kaip manote, ar mokykloje yra ugdomas mokinių verslumas?“ (Žr. 5 pav.)

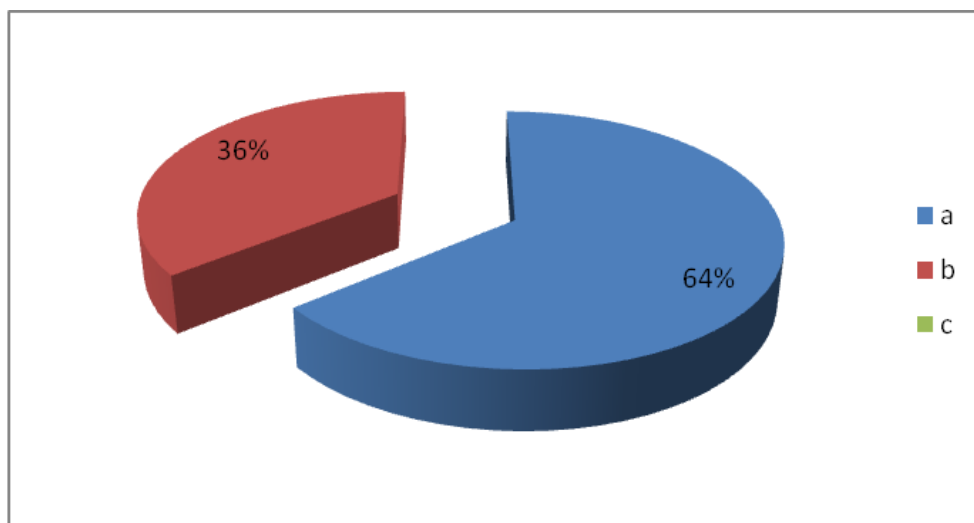


**5 pav.** Mokinių požiūris ar mokykloje yra dėstomas mokinių verslumas.

5-ame pav. matome, jog tik pusę mokinių, t.y. 53 proc., mano, kad mokykloje ugdomas verslumas. Kita dalis pasidalina į dar dvi dalis, 33 proc. galvoja, jog mokykloje nėra ugdomas verslumas, o 14 proc. liko be nuomonės.

Tie, kurie atsakė „Taip“, buvo paprašyti pasirinkti atsakymą iš trijų duodamų variantų:

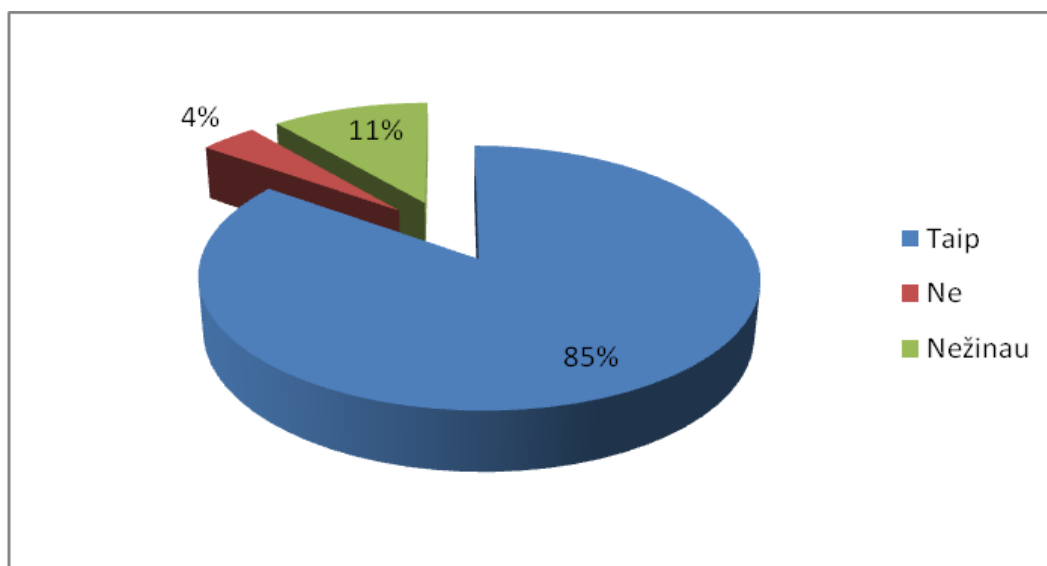
- a. Ekonomikos pamokos, nes yra glaudžiai susijusios su verslumo ugdymu;
- b. Mokytojų pavedami įvairūs seminarai, žaidimai, projektai;
- c. Kitos pamokos. (Žr. 6 pav.)



**6 pav.** Verslumo ugdymo įtakojimas.

64 proc. mokinių atsakė, kad jų nuomone mokykloje prie verslumo ugdymo tobulėjimo labiausiai prisideda vedamos ekonomikos pamokos, 36 proc. mokinių pažymėjo, kad prie to prisideda ir mokytojų pavedami įvairūs seminarai, žaidimai, projektai. Mokinių nuomone kitos pamokos iš vis neprisideda prie verslumo ugdymo.

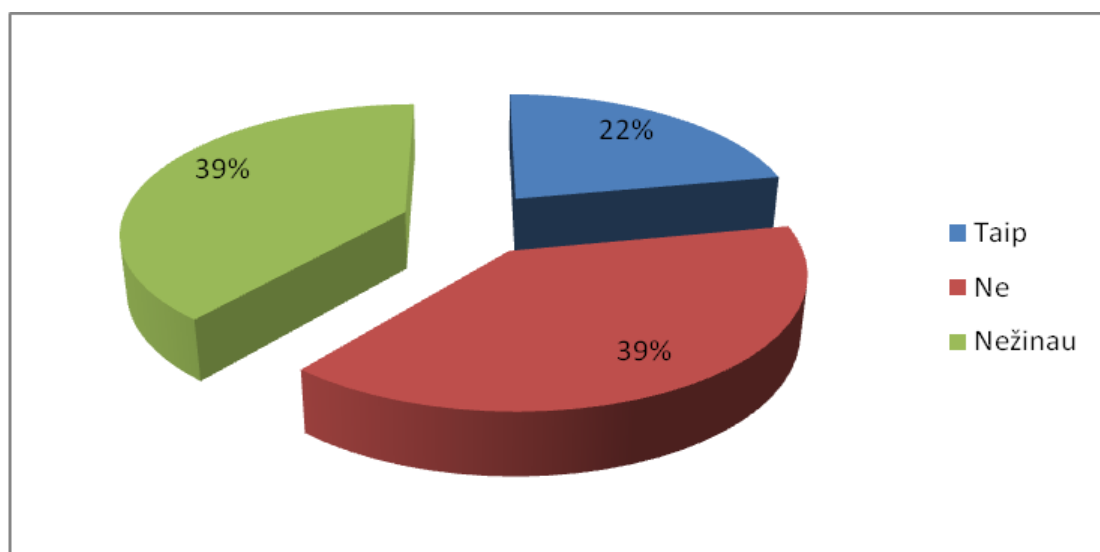
Siekiant sužinoti mokinių nuomonę apie tai, ar gautos ekonominės žinios praverstų ateityje kuriant savo verslą, buvo gauti tokie atsakymai:



**8 pav.** Mokinių nuomone ar gautos ekonominės žinios praverstų ateityje kuriant savo verslą

Mokiniai iš trijų galimų atsakymų pasirinko: taip – 85 proc., nes be ekonomikos žinių neįmanoma pradėti kurti verslą, 4 proc. atsakė ne; o 11 proc. nežino ar ekonomika jiems ateityje praves. Tai leido suprasti, jog dauguma mokinių gautos ekonominės žinios mokykloje praverstų ateityje kuriant savo verslą.

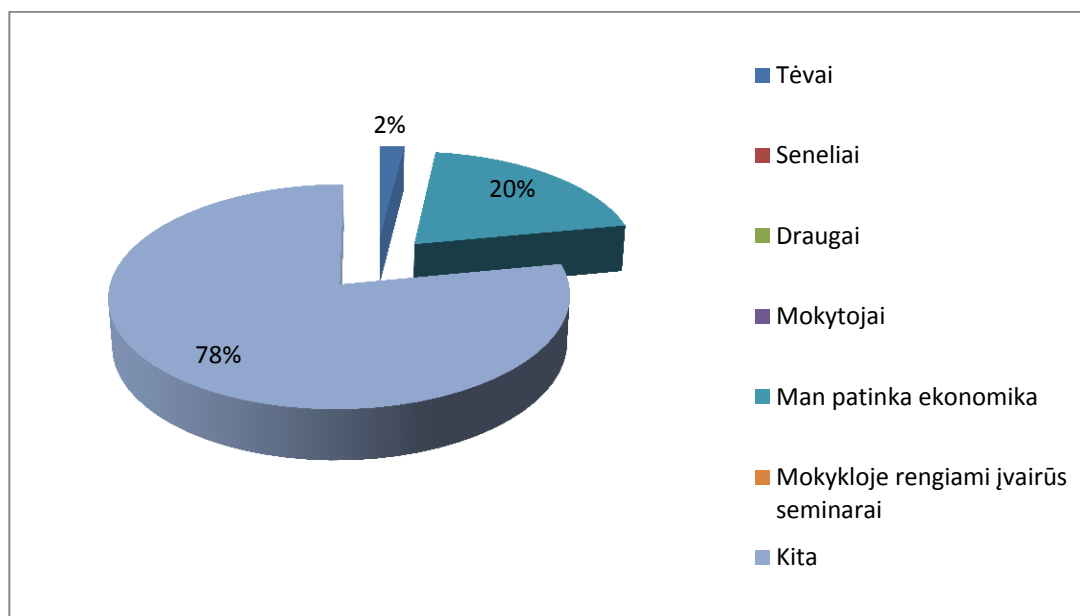
Į klausimą, „Ar jau esate apsisprendę (-usi) toliau studijuoti ekonomikos dėstomo dalyko“, atsakymai pateikti 9 pav.



**9 pav.** Apsisprendimas studijuoti ekonomiką

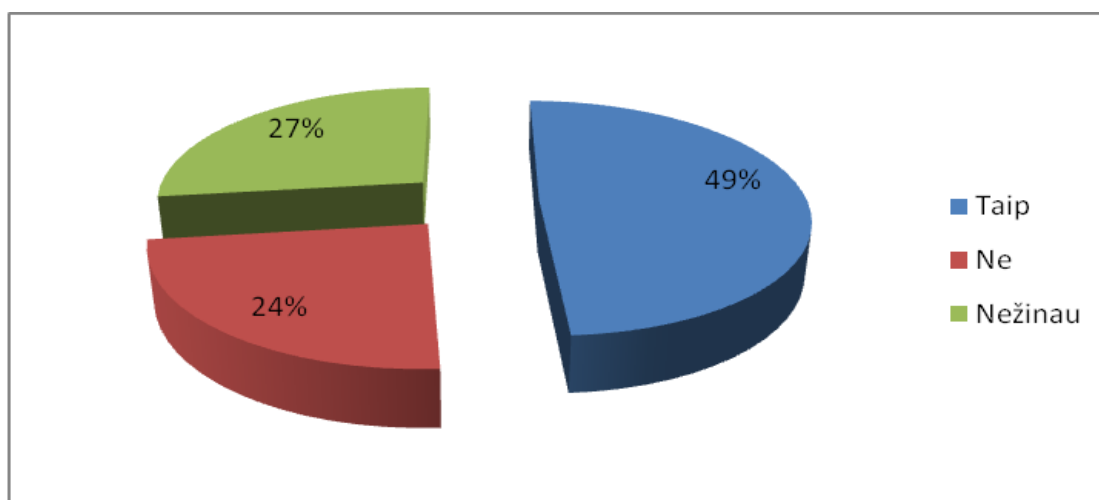


Ekonomikos mokslą toliau studijuoti ketina mažesnę dalis, 22 proc. moksleivių, neketina studijuoti 39 proc. moksleiviai, taip pat 39 proc. dar neapsisprendę dėl savo studijų.



**10 pav.** Kas lėmė toliau studijuoti ekonomikos mokslo?

Į klausimą „Kas lėmė apsisprendimą“ 20 proc. moksleivių pažymėjo variantą „Man patinka ekonomika“. Tie, kurie neketina toliau studijuoti ekonomikos mokslo, pažymėjo variantą „Kita“, prirašydami prie jo „Neketinu studijuoti ekonomikos“. Taip pat 2 proc. moksleivių, apsisprendimą studijuoti ekonomiką, lėmė tėvai.

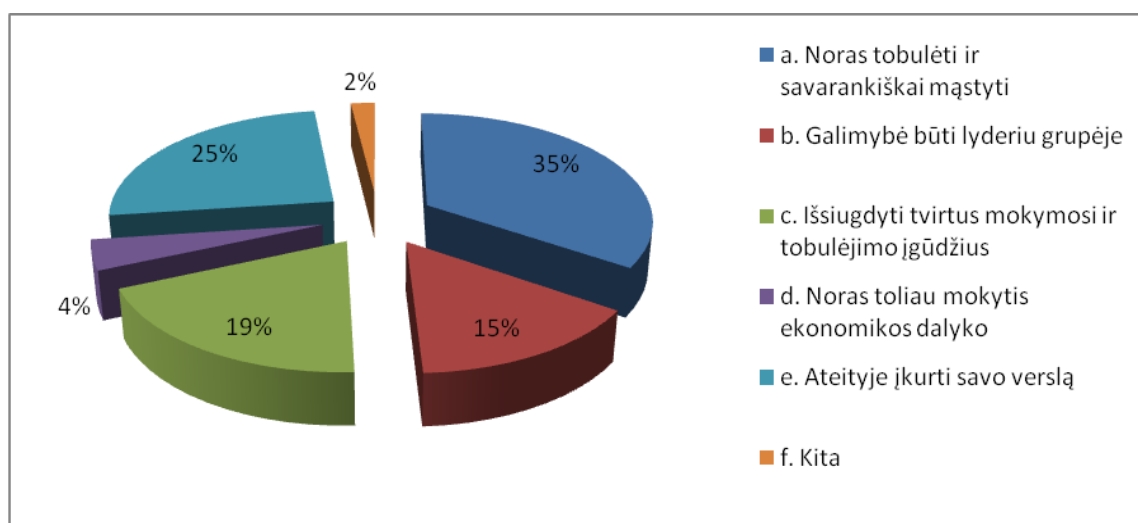


**11 pav.** Norėjimas būti verslininku.

Paklausti ar norėtų būti verslininku, 11 pav. matyti, gauti tokie rezultatai. Beveik pusę respondentų norėtų būti verslininkais. Net 49 proc. moksleivių norėtų tapti verslininkais, 24 proc. nenorėtų, o 27 proc. liko be nuomonės.

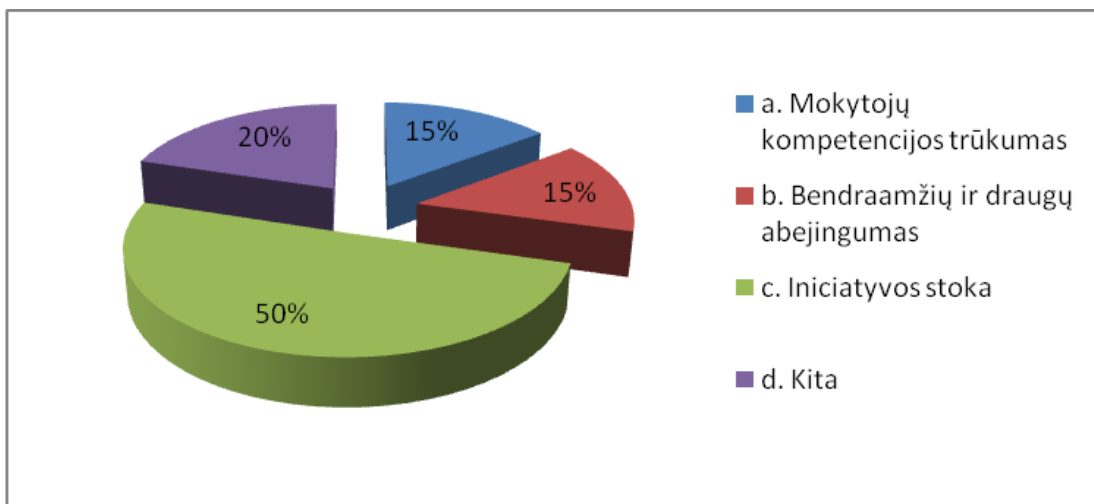
Mokinių buvo klausta kas labiausiai skatina domėjimąsi ekonomika ir verslumo ugdymu. Jiems buvo leidžiama pasirinkti kelis atsakymus iš duodamų variantų:

- a. Noras tobulėti ir savarankiškai mąstyti;
- b. Galimybė būti lyderiu grupėje;
- c. Išsiugdyti tvirtus mokymosi ir tobulėjimo įgūdžius;
- d. Noras toliau mokytis ekonomikos dalyko;
- e. Ateityje įkurti savo verslą. (Žr. 12 pav.)



**12 pav.** Skatinimas domėtis ekonomika ir verslumo ugdymu

Moksleivius labiausiai skatina domėtis ekonomika ir verslumo ugdymu, pagal 12 pav., rezultatai matome gauti tokie: Daugiausiai mokinių pažymėjo, jog nori tobulėti ir savarankiškai mąstyti – 35 proc., galimybė būti lyderiu pažymėjo 15 proc. moksleivių, išsiugdyti tvirtus mokymosi ir tobulėjimo įgūdžius – 19 proc., ateityje įkurti savo verslą nori net 25 proc. moksleivių, o toliau mokytis ekonomikos dalyko nori 4 proc.. Variantą „Kita“, pažymėjo 2 proc. moksleivių, prirašydami „Niekas neskatina“, „Galėti taupyti pinigus, tvarkyti ateityje su bankų pasiūlymais“.



**13 pav.** Trukdymas domėtis ekonomika ir verslumo ugdymu

Paskutiniu anketos klausimu siekta išsiaiškinti, kas labiausiai trukdo domėtis ekonomika ir verslumo ugdymu. Mokiniai galėjo taip pat pasirinkti kelis atsakymus iš duotų keturių:

- a. Mokytojų kompetencijos trūkumas;
- b. Bendraamžių ir draugų abejingumas;
- c. Iniciatyvos stoka;
- d. Kita.

Apibendrinant 13 pav., atsakymai gauti tokie: labiausiai mokiniams domėtis ekonomika bei verslumo ugdymu trukdo iniciatyvos nebuvimas, net 50 proc. moksleivių pažymėjo c. variantą „Iniciatyvos stoka“. Mokytojų kompetencijos trūkumu nepatenkinti liko 15 proc. moksleivių, taip pat 15 proc. moksleivių pažymėjo, jog bendraamžių ir draugų abejingumas taip pat trukdo plačiau domėtis ekonomika bei verslumo ugdymu. Variantą „Kita“ pažymėjo net 20 proc. moksleivių, prirašydami paaiškinimus: „Mažai ekonomikos pamokų“, „Niekas“, „Laiko trūkumas“, „Rizika versle“, „Kitų dalykų užgožimas“, „Tingėjimas, kitų pamokų užduočių davimas“, „Nesupratimas“, „Per mažai įdomios informacijos“, „Regresyviniai mokečiai Lietuvoje ir pernelyg mažas valstybės skatinimas“.

Tyrime taip pat dalyvavo du ekonomikos pedagogai. Anketas užpildė Telšių Džiugo gimnazijoje ir Vilniaus Karoliniškių gimnazijoje dirbantys pedagogai

Telšių Džiugo gimnazijos mokytojos pedagoginis stažas 31 m. Mokytoja yra baigusi rusų kalbos ir literatūros mokytojo specialybę, taip pat Vilniaus pedagoginiame institute išklausė ekonomikos mokytojų kursus.

Mokytojos buvo paklausta, kiek akademinį ekonomikos valandų ji turi per savaitę atskirai kiekvienai klasei ir ar pakankamas pamokų skaičius. Atsakymas pateiktas toks:

9 kl. – 1 val. per savaitę

11 kl. – 1 val. per savaitę

11 kl. – 2 val. per savaitę (11 kl. dvi grupės)

12 kl. – 1 val. per savaitę.

Pamokų skaičius nepakankamas.

Siekiant tobulinti vaikų supratimą ekonomikos srityje, mokytoja su mokiniais dalyvauja Lietuvos Junior Achievement projektuose bei bankų organizuojamuose projektuose. Mokytoja pabrėžia, jog šiai veiklai pamokų nėra skiriama.

Mokytojos nuomone ekonomikos ugdymą reikia pradėti nuo 5 klasės integruojant į etiką, matematiką, fiziką ir, žinoma, ekonomiką, nes ekonomikos mokymas yra labai svarbu. Jis mokiniams suteikia žinių, kurias galės pritaikyti vėlesniame savo gyvenime. Tačiau paklausus, ar yra reikalingas ekonomikos egzaminas bendrojo lavinimo mokyklose, mokytoja atsakė „Nereikalingas“.

Vilniaus Karoliniškių gimnazijos inžinierės – ekonomistės, vadybininkės mokytojos stažas yra 4 metai.

Paklausta kiek akademinį ekonomikos valandų turi per savaitę atskirai kiekvienai klasei ir ar pakankamas pamokų skaičius. Atsakymas pateiktas toks:

9 kl. – 7 val. per savaitę

11 kl. – 2 val. per savaitę

12 kl. – 1 val. per savaitę.

Pamokų skaičius nėra pakankamas. Mokytoja pažymėjo, jog pakankamai būtų dvi akademinės valandos per savaitę vietoj vienos.

Pasak mokytoją, ekonomikos ugdymą svarbu pradėti nuo 9 klasės. Pradiniame ir pagrindiniame ugdyme ekonomika yra tik iš dalies svarbu mokiniui. Mokykla aprūpina kompiuterinėmis ir multimedijos priemonėmis, tačiau tai yra per didelės ir per sudėtingos priemonės, kai skiriama tik 1 valanda per savaitę. Ekonomikos mokslas naudos duoda pirmiausia asmeninių finansų valdyme, įgyjami pagrindai, suteikiamas aiškumas apie juos supančio išorinio pasaulio įvairius finansų produktus bei kaip juos atsakingai pasirinkti.

Mokytojos manymu, ekonomikos bendrojo lavinimo mokyklose egzaminas yra reikalingas. Integruoti ekonomikos dalyką reikėtų į matematikos, biologijos, istorijos ir geografijos pamokas.

### **3.4 Tyrimo išvados**

Atliktas tyrimas parodė, kad ekonomikos ir verslumo ugdymas mokiniams yra būtinas, tačiau yra per mažai motyvacijos.

Didžioji dauguma moksleivių nurodė:

- ekonomikos pamokas pradėti dėstyti reikėtų nuo 11 klasės,
- ekonomikos pamokos mokykloje yra reikalingos,
- mokykloje yra ugdomas verslumas per ekonomikos pamokas, tačiau mokiniai verslumo ugdymo motyvų nepastebėjo integracijos kitose pamokose,
- gautos ekonominės žinios praverstų ateityje kurti savo verslą,

Dalis moksleivių nurodė, kad prie verslumo ugdymo prisideda mokytojų pravedami įvairūs seminarai, žaidimai, projektai, tačiau nemano, jog verslumo ugdymas yra integruotas į kitas pamokas.

Pusė respondentų pateiktose anketose pažymėjo, kad užaugę mokiniai norėtų tapti verslininkais.

Mokytojų nuomone 1 akademinė valanda per savaitę yra per mažas valandų skaičius visai ekonominio ugdymo programai išdėstyti bei dalyvauti įvairiuose projektuose, skatinančiuose ekonominio ir verslumo ugdymą.

## IŠVADOS

1. Siekiant gerinti mokinių ekonominio ugdymo supratimą, būtina tobulinti ekonominio švietimo, mokymo ir praktinio lavinimo būdus ir metodus tam, kad mokinys lengviau užsitikrintų savo ateitį ir mokėtų spręsti iškiliančias problemas.
2. Ekonominis ugdymas yra svarbus veiksnys asmenybės socializacijoje. Ugdant mokinį kartu reikia kalbėti ne tik apie materialines, bet ir apie moralines normas, tam, kad mokinys būtų sąžiningas ir etiškas versle bei moralus laisvojoje rinkoje.
3. Ekonominio ir verslumo ugdymo plėtrai mokyklose ypatingą reikšmę turi įvairių ekonominio ugdymo programų ir projektų kūrimas bei įgyvendinimas bendrojo lavinimo mokyklose. Tai yra svarbūs aspektai gilinant, plėtojant ir gerinant ekonomikos ir verslumo ugdymą.
4. Mokyklose, ekonominio ir verslumo ugdymo plėtojimui, yra kuriami įvairūs projektai ir programos, kurios padeda moksleiviams įvertinti savo sugebėjimus ir pomėgius, galimybes siekti tam tikros profesijos, įgyti darbo ieškojimo įgūdžių, vertinti išsilavinimo svarbą.
5. Ekonomikos mokytojo profesija yra labai specifiška - mokytojas turi nuolat tobulėti. Be įprastos mokiniams ekonomikos teorijos dėstymo, pedagogas turi domėtis ir kelti mokinių motyvaciją, tinkamai parinkdamas mokymo metodus, kad mokiniai noriai lavintų ir ugdytų ekonominio ugdymo gebėjimus.
6. Atliktas tyrimas parodė, kad 9 – 12 klasių moksleiviai suvokia ekonomikos ir verslumo ugdymo svarbą mokykloje, tačiau pabrėžtina, kad didžioji dalis tyrime dalyvavusių moksleivių mano, kad ekonomikos ugdymas turėtų prasidėti vidurinio ugdymo lygmenyje, t. y. nuo 11 klasės.
7. Pagrindinės priežastys, skatinančios mokinių domėjimąsi ekonominiu ugdymu yra noras tobulėti ir savarankiškai mąstyti, išsiugdyti tvirtus mokymosi ir tobulėjimo įgūdžius bei ateityje įkurti savo verslą. Tuo tarpu mokiniams domėtis dėstomu ekonomikos ugdymo dalyku, labiausiai trukdo iniciatyvos stoka, mokytojų kompetencijų trūkumas bei bendraamžių ir draugų abejingumas.
8. Surinkus ir apdorojus tyrimo duomenis, galima teigti, kad mokyklos yra tinkamai aprūpinamos ekonominiam ugdymui reikalingomis techninėmis priemonėmis

(kompiuteriais, multimedia projektoriais ir kt.), tačiau jomis retai pasinaudojama dėl pamokoms skiriamo per mažo valandų skaičiaus.

9. Tyrime dalyvavusių ekonomikos mokytojų nuomone, ekonominį ir verslumo ugdymą būtina integruoti ne tik į matematikos, biologijos ar geografijos, bet ir į fizikos, etikos ir istorijos pamokas. Tačiau ekonomikos ir verslumo ugdymą integruoti į gimtosios kalbos, muzikos, tikybos, dailės ar chemijos pamokas, mokytojų nuomone, yra mažiau svarbu.
10. Remiantis bendrojo lavinimo ugdymo programomis – ekonominio ugdymo ir verslumo integravimas į kitas pamokas yra privalomas. Atliktas tyrimas patvirtino, kad mokiniams ekonomikos pamokose verslumas yra dėstomas, tačiau moksleiviai nepastebi verslumo ugdymo požymių kitose disciplinose.
11. Tyrimo metu apklausus ekonomiką dėstančius mokytojus, galima teigti, kad ekonominis ugdymas bendrojo lavinimo mokyklose perspektyvos neturi. Pasak, tyrime dalyvavusių mokytojų, bendrojo lavinimo mokykloje yra nepakankamas ekonomikos pamokų skaičius, privalomos pamokos yra tik 9 – 10 klasių moksleiviams.

## REKOMENDACIJOS

- Ekonominio ir verslumo ugdymo plėtojimui, reikėtų daugiau organizuoti mokiniams renginių, seminarų, taip pat rengti susitikimus su verslininkais bei ekskursijas į įvairias įmones.
- Siekiant didesnio ekonominio ir verslumo ugdymo efektyvumo - padidinti ekonomikos pamokų valandų skaičių.
- Visapusiškoje aplinkoje turime moksleiviams keisti požiūrį į tam tikrų savybių ugdymą nuo mažumės, o ypač bendrojo lavinimo mokyklose ugdant ekonominį raštingumą ir verslumą, tam kad galėtų tobulėti su besikeičiančia visuomene.
- Ekonominio ir verslumo ugdymo srityje skirti daugiau dėmesio mokytojų kvalifikacijos tobulinimui įvairiuose seminaruose, kursuose.



## LITERATŪRA

1. Adamonienė R., Daukilas S., Krikščiūnas B., Maknienė I., Palujanskienė A. *Profesinio ugdymo pagrindai*, Vilnius, 2001. 212-220 p. ISBN 99-86-824-95-8.
2. Bakanauskas A., Kvedaravičius J. ir kt. *Žinių visuomenės formavimas: patirtis, problemos, perspektyvos*, VDU, 2008. ISBN 978-9955-12-426-9.
3. Bendorius V., Čepėnas P., Girnius J., Maciūnas V. *Lietuvių enciklopedija*, 1955.
4. Bitinas B. *Ugdymo filosofija*. Vadovėlis, Vilnius, 2000. 247 p. ISBN 9986-433-25-8.
5. Butkienė G., Kepalaitė A. *Mokymasis ir asmenybės brendimas*, Vilnius: Margi raštai. 246 p.
6. Čičinskas J., Klebanskaja N. *Ekonomika ir verslas*. Vadovėlis, 2003. 4 p. ISBN 978-609-420-018-2.
7. Duoba K., Duobienė J., Griziūnienė V., Kvederis E., Likienė S., Niuniavaitė I., Raudoniūtė J., Vizbarienė A. *Rinkos ekonomikos ir verslo pagrindai mokytojui*. Metodinė knyga, Vilnius: LJA, 2007, 1 p. ISBN 978-9955-668-92-3.
8. *Ekonomika pagrindinėje mokykloje: aktyvieji mokymo metodai*, Vilnius: „Garnelis“, 2001. ISBN: 9955-428-17-1.
9. *Ekonominio ugdymo raštingumo ir verslumo strategija Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2004-06-02 įsakymu Nr. ISAK-835*.
10. Gevorgianienė V., Galkienė A., Grincevičienė V. *Verslumo gebėjimų raiška kryptingo ugdymo sąlygomis*. Mokslo darbai: pedagogika, 2008. 91 p.
11. Jovaiša L. *Profesinio konsultavimo psichologija*, Vilnius: Agora, 1999, 151 p. ISBN 9986-633-26-5.
12. Kontautienė R., Melnikova J. *Vadovavimo vendrojo lavinimo mokykloje modelių analizė: Ekonomika ir vadyba, aktualijos ir perspektyvos*, Vilnius, 2004.
13. Kvieskienė G. *Socializacija ir vaiko gerovė*, Vilnius: UAB „Baltijos kopija“, 2003. 82 p. ISBN 9955-568-04-6.
14. Laužackas R. *Profesinio ugdymo turinio reforma: didaktiniai bruožai*, Kaunas. 81 p. 1997.
15. Lydeka Z. *Ekonomikos, vadybos ir verslo pagrindai*. Vadovėlis, 2005.

16. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2004 m. birželio 02 d. įsakymas Nr. ISAK-835 „Dėl nacionalinės jaunimo verslumo ugdymo ir skatinimo 2008 – 2012 metų programos patvirtinimo“. Nr. 46-1728 2008 m. balandžio 2 d. Nr. 339.
17. Makutėnas V., Makutėnienė D. *Ekonomika 9-10 klasei*. Vadovėlis, 1-asis leid., Kaunas: Šviesa, 2008, ISBN 5-430-04079-7.
18. Makutėnas V., Makutėnienė D. *Ekonomika. 9-10 klasei*. Vadovėlis, Kaunas: Šviesa, 2008. 4 p. ISBN 5430-04-107-6.
19. Maldeikienė A. *Ekonomika 11-12 klasėms*. Vadovėlis, Vilnius: Tyto alba, 2004. 174 p. ISBN 9986-16-353-6.
20. Montross D. H., Kane T. E., Ginn R. J. *Career coaching your kids*, Kalifornija: leidėjas Davies-Black Pub, 1997. 17 p. ISBN 0891061002.
21. Poškienė D., Railienė G., Keršys M. *Ekonomika XI – XII klasėms*. Vadovėlis, Leidykla TEV, 2006 (I dalis). ISBN: 9955-680-44-X.
22. Poškienė D., Railienė G., Keršys M. *Ekonomika XI – XII klasėms*. Vadovėlis, Leidykla TEV, 2006 (II dalis). ISBN: 9955-680-46-6.
23. Rupšienė L. *Nenoras mokytis - socialinis pedagoginis reiškiny*s. Klaipėda, 2000. 71, 72, 75, 85, 93 p. ISBN 9955-456-06-X
24. Rupšienė L. *Nenoras mokytis-socialinis pedagoginis reiškiny*s. Klaipėda, 2000
25. Tidikis R. *Socialinių mokslų tyrimų metodologija*. Lietuvos Teisės universitetas, Vilnius: Aušra, 2003. ISBN 9955-563-26-5.
26. Vainienė R. *Ekonomikos terminų žodynas*, Vilnius: Tyto alba, 2005. ISBN 9789986164180.
27. *Vidurinio ugdymo bendrosios programos. Ekonomika ir verslumas* Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministro įsakymu Nr. V-269, 2011 m. vasario 21 d.
28. Vyriausioji enciklopedijų redakcija *Tarptautinių žodžių žodynas*, Vilnius, 1985.
29. *Ekonomikos ir verslumo 12 klasėje mokymo ilgalaikis planas* patvirtinta Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2011 m. vasario 21 d. įsakymu Nr. V – 269 [žiūrėta 2013 sausio 8 d.]. Prieiga per internetą:  
<<http://www.upc.smm.lt/ugdymas/vidurinis/planai/>>
30. *Ekonominio ugdymo ir verslumo ugdymo programa*. Vilniaus miesto ir apskrities verslininkų darbdavių konfederacija. [žiūrėta 2012 m. gruodžio 24 d.]. Prieiga per

internetą:

<<http://www.vvdk.lt/NewsByCategory.aspx?CategoryID=1&NewsID=197&Mode=8>>

31. Iš plenarinių posėdžių „Priimtas naujos redakcijos Švietimo įstatymas“, 2011 m. kovo 17 d. pranešimas VIR (iš plenarinio posėdžio) rytinis posėdis [žiūrėta 2013 m. sausio 12 d.]. Prieiga per internetą:  
<[http://www3.lrs.lt/pls/inter/w5\\_show?p\\_r=4445&p\\_d=108612&p\\_k=1](http://www3.lrs.lt/pls/inter/w5_show?p_r=4445&p_d=108612&p_k=1)>
32. *Lietuvos Junior Achievement* [žiūrėta 2013 m. balandžio 2 dieną]. Prieiga internete:  
<[www.lja.lt](http://www.lja.lt)>
33. Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministerija „Nacionalinis švietimo plėtotės raportas“, Vilnius, 2002. 1 p. [žiūrėta 2013 m. vasario 8 d.]. Prieiga per internetą:  
<[http://www.smm.lt/svietimo\\_bukle/docs/apzvalgos/RAPORTAS\\_taisymai.pdf](http://www.smm.lt/svietimo_bukle/docs/apzvalgos/RAPORTAS_taisymai.pdf)>
34. Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministerija. *Mokyklų tobulinimo centras Ekonominio ugdomo programa ir standartai*. Projektas, 2001 [žiūrėta 2013 sausio 8 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.rema.lt/EMPSprojektas.pdf>>
35. Lietuvos Respublikos vyriausybės nutarimas Dėl valstybės švietimo strategijos 2003 – 2012 metų nuostatų įgyvendinimo programos patvirtinimo 2005 m. sausio 24 d., Nr. 82 [žiūrėta 2013 sausio 8 d.]. Prieiga per internetą:  
<[http://www.smm.lt/teisine\\_baze/docs/nutarimai/2005-01-24-82.htm](http://www.smm.lt/teisine_baze/docs/nutarimai/2005-01-24-82.htm)>
36. *Lietuvos švietimas – 2004*. Švietimo ir mokslo ministerija [žiūrėta 2012 m. rugsėjo 19 d.]. Prieiga per internetą:  
<[http://www.smm.lt/svietimo\\_bukle/docs/apzvalgos/Lietuvos\\_svietimas-2004.pdf](http://www.smm.lt/svietimo_bukle/docs/apzvalgos/Lietuvos_svietimas-2004.pdf)>
37. Maldeikienė A. „Ko mokome per ekonomikos pamokas mokykloje“, [žiūrėta 2012 m. gruodžio 12 d.]. Prieiga per internetą:  
<<http://www.teisesforumas.lt/index.php/nuomone-apie/1262-ko-mokome-perekonomikos-pamokas-mokykloje.html>>
38. Netradiciniai (o gal tradiciniai?) pamokos metodai. [žiūrėta 2013 m. balandžio 2 d.]. Prieiga per internetą: <<http://geografija.lt/2009/11/netradiciniai-pamokos-metodai/>>
39. Targamadzė V., Rakauskienė V. *Mokyklos nelankančių vaikų sugrąžinimo į mokyklą programa*, 2006 – 2008. ISSN 1392-9569 65. Socialinis darbas ir ugdymas metams [žiūrėta 2012 m. gruodžio 24 d.]. Prieiga per internetą:  
<[http://www.smm.lt/teisine\\_baze/docs/projektai/programa\\_proc.202007-11-06.pdf](http://www.smm.lt/teisine_baze/docs/projektai/programa_proc.202007-11-06.pdf)>

40. Valstybinė švietimo strategija 2013–2022 m.: tikslai, problemos, tobulinimo kryptys, Vilnius: UAB „Grafija“, 2012, Nr. 17 (81) [žiūrėta 2013 m. balandžio 3 d.]. Prieiga per internetą:

<[http://www.smm.lt/svietimo\\_bukle/docs/analizes/201210\\_Nr.17\\_Valstybine\\_svietimo%20strategija.pdf](http://www.smm.lt/svietimo_bukle/docs/analizes/201210_Nr.17_Valstybine_svietimo%20strategija.pdf)>

41. Vidinės motyvacijos šaltiniai [žiūrėta 2013 m. balandžio 2 d.]. Prieiga per internetą: internetą:

<<http://mokykla.eu/wp-content/uploads/2010/09/Mokiniams.-VIDIN%C4%96S-MOTYVACIJOS-%C5%A0ALTINIAI.doc>>

## SANTRAUKA

Darbo autorė – Lina Girčytė.

Darbo antraštė – Ekonominio ugdymo sklaida Lietuvos bendrojo lavinimo mokykloje: problemos ir perspektyvos.

Ekonominio ir verslumo ugdymo įgūdžiai yra reikalingi kiekvieną dieną ir visose gyvenimo srityse: ieškantis darbo, dirbant pas darbdavį ar kuriant savo verslą. Sparčiai keičiantis technologijoms, reikia mokytis ekonominio mokslo, verslumo bei ugdyti socialinius įgūdžius. Šiuo metu yra ypač aktualu skatinti suprasti ekonominio ugdymo svarbą, nes ekonominės žinios tampa vis svarbesnės sprendžiant socialines ir ekonomines visuomenės raidos problemas. Todėl yra svarbu, kad pedagogai motyvuotų ir skatintų mokinius mokytis ekonominio ugdymo įvairiais būdais ir metodais, o mokiniai suprastų, jog ekonomikos mokslas yra svarbi gyvenimo dalis.

Magistro darbą sudaro trys skyriai. Pirmajame darbo skyriuje apibrėžiama ekonominio ugdymo samprata, jos tikslai ir uždaviniai. Taip pat analizuojama ekonominio ugdymo ir socializacijos aspektus. Antrajame skyriuje aprašomi ekonominio ugdymo problemos bendrojo lavinimo mokykloje. Analizuojama programų, metodų, technikos ir technologijų taikymą pamokose. Apžvelgiami ekonominio ugdymo motyvavimo aspektai. Trečiame skyriuje aprašoma tiriamieji, tyrimo etapai ir metodai. Taip pat šiame skyriuje analizuojami ir aptariami gauti tyrimo rezultatai.

Darbo tikslas - išanalizuoti ekonominio ugdymo sklaidą Lietuvos bendrojo lavinimo mokykloje, jos problemas ir perspektyvas.

Tyrimo objektas - ekonominis ugdymas Lietuvos bendrojo lavinimo mokykloje.

Tyrimas atliktas Telšių Džiugo gimnazijoje ir Vilniaus Karoliniškių gimnazijoje. Tyrimo metu buvo išdalintos anketos, kuriame moksleiviai atsakinėjo į pateiktus klausimus. Tyrimo metu buvo apklausta 100 mokinių.

Išanalizavus tyrimo duomenis galima teigti, kad mokiniai suvokia ekonominio ugdymo svarbą mokykloje, bet didžioji dalis respondentų siūlo ekonomikos ugdymą pradėti nuo 11 klasės. Ekonomikos ir verslumo ugdymo plėtojimui mokyklose, ekonominio švietimo organizacijos kuria įvairiausių projektus, teikia papildomus kursus bei seminarus, tačiau šiai veiklai papildomų pamokų nėra skiriama. Taip pat apdorojus tyrimo duomenis nustatyta kad

mokyklos yra tinkamai aprūpinamos ekonominiam ugdymui reikalingomis priemonėmis (kompiuteriais, multimedia projektoriais ir kt.), tačiau retai jomis pasinaudojama dėl skiriamo per mažo valandų skaičiaus.

## SUMMARY

The author of the work – Lina Girčytė.

Work title - Economic education dissemination in Lithuanian general education school: problems and prospects.

Economic and entrepreneurship education skills are needed for everyday life: looking for job, working for an employer or creating your own business. When technologies are rapidly changing, people need to study the economic science, entrepreneurship and develop their social skills. Nowadays it is very important to promote understanding of the importance of economical education because the economic news is becoming increasingly important in solving the social and economic development of society. Therefore, it is important that the educators would encourage and motivate to study economic development in various ways and methods and students understand that economic science is an important part of life.

A Master's thesis consists of three chapters. The first chapter defines the concept of economic development, its goals and objectives. It also analyses the economic aspects of education and socialization. The second chapter describes the problems of economic education in general education school. Analysing programs, methods, techniques and technologies in the classroom. There is overview of the economic development aspects of motivation. The third chapter describes the research, phases of the study and techniques. This chapter also analyses and discusses the results of the examination.

The objective of research – to analyse economic education dissemination in Lithuanian general education schools, its problems and prospects.

The object of research – economic education in Lithuanian general education school.

The research was carried out in Telsiu Dziugo gymnasium and Vilniaus Karoliniskiu gymnasium. During the research there were distributed questionnaires in which students answered the questions. During the research there were questioned 100 students.

Upon analysis of research data we can say that students realize the importance of economic education at school but majority of respondents offer that the economic education to start studying from 11th grade. For economic and entrepreneurship educational developing economic education organizations makes all kinds of projects, provides additional courses and seminars, however, for this activity is not granted additional lessons. Also, research results

showed that schools are properly provided with the necessary tools for economic development (computers, multimedia projectors and others) but rarely make use of them, allocated too small number of hours.



## **PRIEDAI**

## ANKETA

### **Gerbiamas(-a), moksleivi (-e),**

Esu Lietuvos Edukologijos Universiteto Socialinių mokslų fakulteto Švietimo įstaigų vadybos ir administravimo magistrantūros studijų studentė, atliekanti tyrimą, kurio tikslas – iširti ir apibendrinti ekonominio ugdymo sklaidą Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklose bei tų žinių reikalingumą Jūsų gyvenime. Mums labai svarbi Jūsų nuomonė, todėl prašau nuoširdžiai ir teisingai atsakyti į Jums pateiktus klausimus. Ši anketa nėra Jūsų žinių patikrinimas ir yra anoniminė, todėl nei vardo, nei pavardės rašyti nereikia.

Dėkoju.

*Atsakymus, kuriuos pasirenkate, pažymėkite kryželiu (×). (Žymėti po vieną atsakymą, jei nėra nurodyta kitaip).*

**1. Jūsų lytis?**

- Moteris  Vyras

**2. Koks Jūsų amžius?**

.....

**3. Kaip manote, ar reikalingos ekonomikos pamokos mokykloje?**

- Taip  Ne  Nežinau

**4. Kaip manote, nuo kada reikia pradėti mokytį ekonomikos pradmenų?**

- Pradinėje mokykloje  
 Pagrindinėje mokykloje  
 Vidurinėje mokykloje  
Kodėl? (Pagrįskite savo atsakymą)

.....  
.....

**5. Kokius pagrindinius vadovėlius naudojate ekonomikos pamokose?  
(Išvardinkite)**

.....  
.....

**6. a) Kaip manote, ar mokykloje yra ugdomas mokinių verslumas?**

- Taip  Ne  Nežinau

**b) Kas tai įtakoja?**

*(Atsakyti, jei a) variante pasirinkote atsakymą TAIP. Galimi keli atsakymų variantai)*

- Ekonomikos pamokos, nes yra glaudžiai susijusios su verslumo ugdymu  
 Mokytojų pravedami įvairūs seminarai, žaidimai, projektai  
 Kitos pamokos (įvardinkite kokios)

.....

**7. Kaip manote, ką reiškia verslus žmogus?**

.....  
.....  
**8. Ką reiškia verslus mokinys?**

.....  
.....  
**9. Kaip manote, ar gautos ekonomikos žinios Jums praverstų ateityje kuriant savo verslą?**

- Taip                       Ne                       Nežinau

**10. a) Ar jau esate apsisprendęs (-usi) toliau studijuoti ekonomikos dėstomo dalyko?**

- Taip                       Ne                       Nežinau

**b) Kas lėmė apsisprendimą? (Galite pasirinkti kelis atsakymus)**

- Tėvai                       Seneliai                       Draugai                       Mokytojai  
 Man patinka ekonomika                       Mokykloje rengiami įvairūs seminarai  
 Kita (Įrašykite)
- .....

**11. Ar norėtumėte būti verslininku?**

- Taip                       Ne                       Nežinau

**12. Jūsų domėjimasi ekonomika, verslumo ugdymu labiausiai skatina:**

*(Galite pasirinkti kelis atsakymus)*

- Noras tobulėti ir savarankiškai mąstyti  
 Galimybė būti lyderiu grupėje  
 Išsiugdyti tvirtus mokymosi ir tobulėjimo įgūdžius  
 Noras toliau mokytis ekonomikos dalyką  
 Ateityje įkurti savo verslą  
 Kita (Įrašykite)
- .....

**13. Jūsų domėjimasi ekonomika, verslumo ugdymu labiausiai trukdo:**

*(Galite pasirinkti kelis atsakymus)*

- Mokytojų kompetencijos trūkumas  
 Bendraamžių ir draugų abejingumas  
 Iniciatyvos stoka  
 Kita (Įrašykite)
- .....

*Sėkmės moksle!*

## ANKETA

### Gerbiama, Mokytoja,

Esu Lietuvos Edukologijos Universiteto Socialinių mokslų fakulteto Švietimo įstaigų vadybos ir administravimo II pakopos studentė. Atlieku tyrimą, kurio tikslas – ištirti ir apibendrinti ekonominio ugdymo sklaidą Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklose: problemas ir perspektyvas. Mums labai svarbi Jūsų nuomonė, todėl nuoširdžiai prašau atsakyti į klausimus.

Dėkoju!

1. Koks Jūsų pedagoginis stažas? Kokią specialybę esate baigę, kada?

.....  
.....

2. Kiek akademinį ekonomikos valandų Jūs turite per savaitę, atskirai kiekvienai klasei (9, 10, 11, 12)? Jūsų nuomone, ar pakankamas pamokų skaičius?

.....  
.....  
.....

3. Ar mokykloje rengiami papildomi ekonomikos renginiai, kiek akademinį valandų skiriama veiklai?

.....  
.....

4. Kaip manote, kuriame iš išvardintų mokyklos ugdymo lygių svarbu pradėti mokytį ekonominį ugdymą? (Pažymėkite teisingą atsakymą kryželiu (×)).

Pradinis ugdymas svarbu	<input type="checkbox"/> svarbu	<input type="checkbox"/> iš dalies svarbu	<input type="checkbox"/> nesvarbu
Pagrindinis ugdymas svarbu	<input type="checkbox"/> svarbu	<input type="checkbox"/> iš dalies svarbu	<input type="checkbox"/> nesvarbu
Vidurinis ugdymas svarbu	<input type="checkbox"/> svarbu	<input type="checkbox"/> iš dalies svarbu	<input type="checkbox"/> nesvarbu

5. Kokiomis ir kaip mokykla aprūpina mokymo priemonėmis? Kokiomis ekonomikos programomis naudojātės ruošiantis pamokoms, ar jos kokybiškos?

.....  
.....  
.....

6. Kokiais būdais ir kaip dažnai Jūs tobulinatės įvairiuose seminaruose, kursuose? Ar pakankamai mokykla aprūpina Jūsų kvalifikacines tobulinimosi galimybes?

.....  
.....  
.....

7. Ar reikalingas ekonomikos mokymas mokiniui, ką Jūsų nuomone jis suteikia, kokios naudos teikia tolimesniame mokinio gyvenime?

.....  
.....  
.....

8. Ar reikalingas ekonomikos egzaminas bendrojo lavinimo mokyklose?

.....

.....

**9. Sureitinguokite šiuos mokomuosius dalykus pagal svarbą Jūsų mokykloje.**

- Tikyba .....
- Etika .....
- Gimtoji kalba .....
- Matematika .....
- Biologija .....
- Chemija .....
- Fizika .....
- Istorija .....
- Ekonomika .....
- Dailė .....
- Muzika .....
- Technologijos .....

**10. Ar savo ekonomikos pamokose dėstote apie verslumą?**

.....

**11. Kaip manote, į kuriuos mokomuosius dalykus reikėtų integruoti verslumo ugdymą?**

*(Pažymėkite atsakymą kryželiu (×)).*

- |               |                          |               |                          |                         |                          |                  |
|---------------|--------------------------|---------------|--------------------------|-------------------------|--------------------------|------------------|
| Tikyba        | <input type="checkbox"/> | <i>reikia</i> | <input type="checkbox"/> | <i>iš dalies reikia</i> | <input type="checkbox"/> | <i>nerieikia</i> |
| Etika galima  | <input type="checkbox"/> | <i>reikia</i> | <input type="checkbox"/> | <i>iš dalies reikia</i> | <input type="checkbox"/> | <i>nerieikia</i> |
| Gimtoji kalba | <input type="checkbox"/> | <i>reikia</i> | <input type="checkbox"/> | <i>iš dalies reikia</i> | <input type="checkbox"/> | <i>nerieikia</i> |
| Matematika    | <input type="checkbox"/> | <i>reikia</i> | <input type="checkbox"/> | <i>iš dalies reikia</i> | <input type="checkbox"/> | <i>nerieikia</i> |
| Biologija     | <input type="checkbox"/> | <i>reikia</i> | <input type="checkbox"/> | <i>iš dalies reikia</i> | <input type="checkbox"/> | <i>nerieikia</i> |
| Chemija       | <input type="checkbox"/> | <i>reikia</i> | <input type="checkbox"/> | <i>iš dalies reikia</i> | <input type="checkbox"/> | <i>nerieikia</i> |
| Fizika        | <input type="checkbox"/> | <i>reikia</i> | <input type="checkbox"/> | <i>iš dalies reikia</i> | <input type="checkbox"/> | <i>nerieikia</i> |
| Istorija      | <input type="checkbox"/> | <i>reikia</i> | <input type="checkbox"/> | <i>iš dalies reikia</i> | <input type="checkbox"/> | <i>nerieikia</i> |
| Ekonomika     | <input type="checkbox"/> | <i>reikia</i> | <input type="checkbox"/> | <i>iš dalies reikia</i> | <input type="checkbox"/> | <i>nerieikia</i> |
| Dailė         | <input type="checkbox"/> | <i>reikia</i> | <input type="checkbox"/> | <i>iš dalies reikia</i> | <input type="checkbox"/> | <i>nerieikia</i> |
| Muzika        | <input type="checkbox"/> | <i>reikia</i> | <input type="checkbox"/> | <i>iš dalies reikia</i> | <input type="checkbox"/> | <i>nerieikia</i> |
| Technologijos | <input type="checkbox"/> | <i>reikia</i> | <input type="checkbox"/> | <i>iš dalies reikia</i> | <input type="checkbox"/> | <i>nerieikia</i> |

**12. Ar dalyvaujate projektuose, susijusiuose su verslumu? Jei taip, išvardinkite kokiuose.**

.....

.....

**13. Iš kur gaunate/galite gauti informacijos apie verslumo ugdymą?**

.....

.....

.....

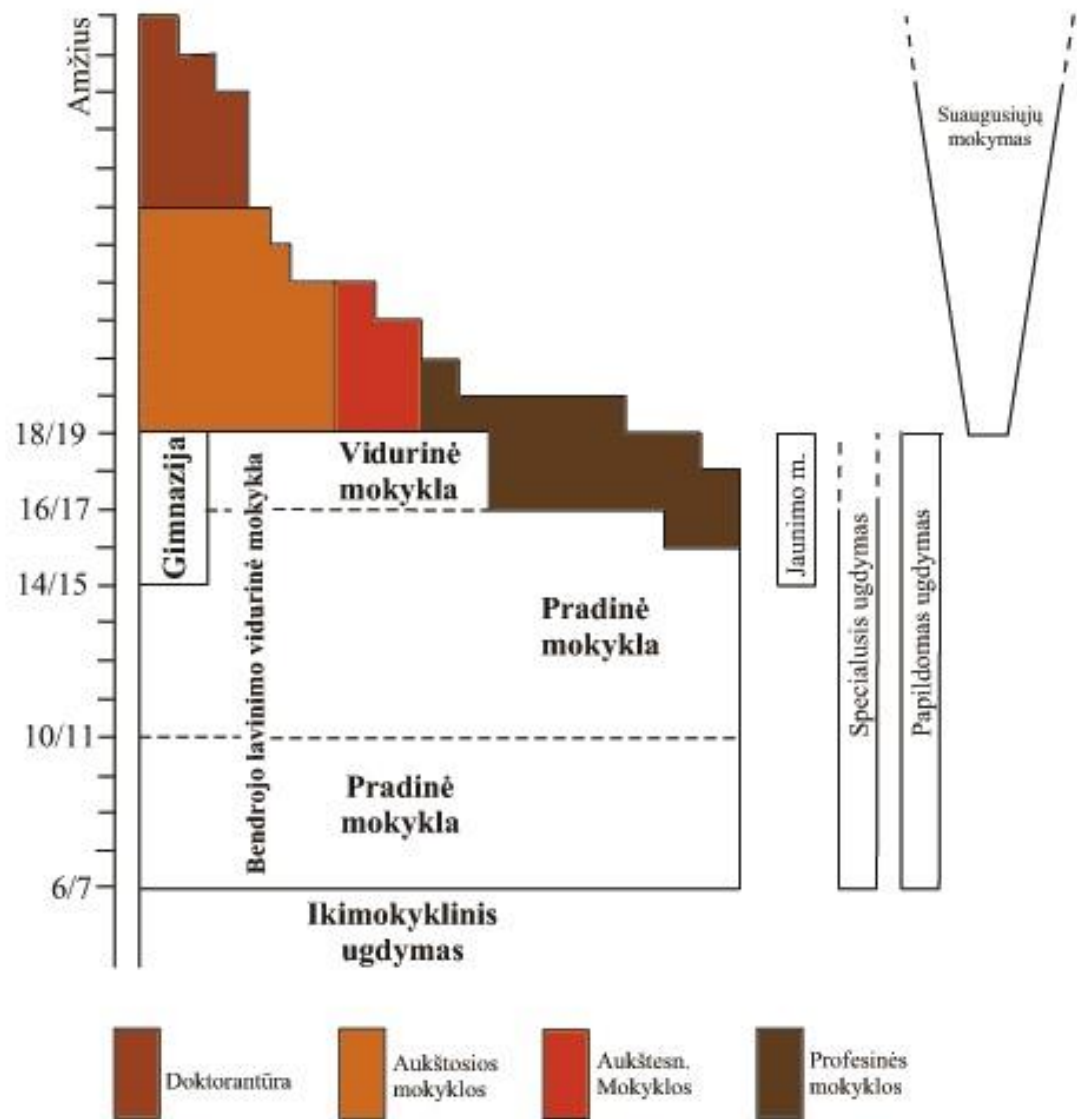
.....

**14. Parašykite mokyklos pavadinimą, kurioje dirbate.**

.....

*Sėkmės darbe!*

## LIETUVOS ŠVIETIMO SISTEMOS SCHEMA



Šaltinis: <<http://www.smm.lt/strategija/docs/srp/koncepcija/koncepcija1.htm>>